

Onderwijsprofiel van Nederland

Inhoudsopgave

Hfst 1	Inleiding	2
	Korte samenvatting, de belangrijkste beelden in vogelvlucht	4
Hfst 2	Opbrengst onderwijsstelsel	6
Hfst 3	Onderwijsdeelname en internationale mobiliteit	9
Hfst 4	Het onderwijsproces	14
Hfst 5	Investerings in onderwijs	16

Bijlagen

Annex I	Overzicht indicatoren in EAG 2004	19
Annex II	Internationale classificatie van Nederlandse onderwijsprogramma's	20
Annex III	Onderwijsstructuur van Nederland en enkele omliggende landen	21
Annex IV	Toelichting bij samenvatting door middel van grafieken	22
	Persbericht OESO	41

Internet-links

OESO:	http://www.oecd.org
Unesco:	http://www.uis.unesco.org
Eurostat:	http://europa.eu.int/comm/eurostat
Eurydice:	http://www.eurydice.org
Ministerie OCW:	www.minocw.nl
	www.minocw.nl/english/publications
	www.minocw.nl/onderwijs/doc/2004/eu-benchmarks.pdf

Hfst 1: Inleiding en korte samenvatting

Inleiding

Education at a Glance 2004 is samengesteld en gepubliceerd binnen het raamwerk van het onderwijsindicatoren programma van de OESO (INES). In dit programma werken overheden, internationale experts en instellingen samen aan de ontwikkeling en continue verbetering en uitbreiding van een rijke hoeveelheid kwantitatieve indicatoren. Hiermee is het mogelijk een brede internationale vergelijking van het onderwijs te maken op het gebied van de prestatie van het onderwijssysteem, de kwaliteit, de onderwijsdeelname, de organisatie en de financiën. De indicatoren die regelmatig en in wisselende samenstelling worden gepubliceerd en geanalyseerd in Education at a Glance voldoen aan een grote en nog steeds groeiende behoefte van beleidsmakers, wetenschappelijk onderzoekers en burgers om de prestaties van het nationale onderwijs te toetsen aan landen met een vergelijkbaar welvaartsniveau en andere referentielanden. Op deze manier kunnen sterke en zwakke punten worden gesignaleerd, beleidservaringen internationaal worden uitgewisseld en waar nodig kan aanvullend vervolgonderzoek worden uitgezet. De indicatoren in Education at a Glance 2004 geven een beeld van de onderwijsstelsels in 2001 en 2002.

Mede vanwege de omvang van het boek is het gebruikelijk dat het Ministerie van OCW elk jaar een samenvatting maakt met als doel de positie van het Nederlands onderwijsstelsel in internationaal perspectief zichtbaar te maken voor een breed publiek. Ten behoeve van de samenvatting wordt uit het door de OESO gepresenteerde materiaal een selectie gemaakt van indicatoren die aansluiten bij actueel Nederlandse beleid, indicatoren waarbij Nederland een opvallende positie inneemt, of indicatoren die een algemeen beeld geven van de staat en het functioneren van het Nederlands onderwijsstelsel in internationaal perspectief.

Uiteraard worden in de Nederlandse samenvatting niet alle dertig OESO landen als referentie gebruikt. De interessantste landen waarmee wij ons in eerste instantie willen meten zijn de directe buurlanden en de landen met een vergelijkbare onderwijscultuur en een vergelijkbaar welvaartsniveau. Daarnaast vormen het Europees' en het OESO gemiddelde waardevolle ijkpunten. De Verenigde Staten tenslotte is een belangrijk vergelijkingsland buiten de EU.

De onderliggende samenvatting van Education at a Glance 2004 bevat vooral beelden van

- de ontwikkeling van het gemiddeld opleidingsniveau van de bevolking over de periode 1991-2002, zowel wat betreft lager- als hoger opgeleiden,
- opnieuw extra aandacht voor het opleidingsniveau van jongeren buiten het onderwijs,
- de tijdsbesteding in het primair en lager secundair onderwijs,
- de onderwijsdeelname onder jongeren en volwassenen
- de ontwikkeling van het financieringsniveau van het Nederlands onderwijs over meerdere jaren bekeken en
- favoriete afstudeerrichtingen onder studenten uit binnen- en buitenland.

In de OESO publicatie Education at a Glance 2004 worden de indicatoren in vier thematische hoofdstukken gepresenteerd. Het eerste hoofdstuk beschrijft de output en het individueel en maatschappelijk rendement van onderwijs. Het tweede hoofdstuk betreft de onderwijsuitgaven. Het derde hoofdstuk is gericht op de

toegankelijkheid van en de deelname aan het onderwijs en in het vierde hoofdstuk komt de organisatie van het onderwijs aan de orde. In de Nederlandse samenvatting hanteert het Ministerie van OCW globaal dezelfde thematische indeling waarbij accenten worden aangebracht of juist onderwerpen worden weggelaten afhankelijk van het belang voor Nederland.

De voorliggende samenvatting is als volgt opgebouwd:

hfst 1: Inleiding en korte samenvatting: de belangrijkste beelden in vogelvlucht

hfst 2: Output van onderwijs

hfst 3: Onderwijsdeelname en internationale mobiliteit

hfst 4: Onderwijsproces

hfst 5: Investerings in onderwijs

Annex I: geeft een compleet overzicht van de indicatoren die in EAG2004 zijn opgenomen.

Annex II: bevat de internationale classificatie van Nederlandse onderwijsprogramma's.

Annex III: geeft een overzicht van de Nederlandse onderwijsstructuur en die van enkele Europese vergelijkingslanden

Annex IV: geeft een toelichting op de samenvatting door middel van grafieken.

Korte samenvatting, de belangrijkste beelden in vogelvlucht

Opbrengst onderwijsstelsel (2002)

- Qua opleidingsprofiel neemt Nederland in Europa een gemiddelde positie in. Ongeveer een derde van de volwassen bevolking heeft een opleiding op ten hoogste lager secundair niveau met succes afgerond, en twee derde heeft maximaal een hoger secundair of tertiair niveau bereikt.
- Wat betreft minimaal een opleiding op hoger secundair niveau (de internationale startkwalificatie) zijn Nederlandse 25-34 jarigen beter opgeleid dan hun ouders. In de meeste buurlanden beschikken echter meer jong volwassenen dan in Nederland over een startkwalificatie.
- De groei van het aandeel Nederlands hoger opgeleiden was tussen 1998 en 2002 gering. In de meeste omringende landen was nog wel sprake van een significante toename. Hierdoor hebben de genoemde landen ondertussen relatief meer jong volwassenen met een diploma tertiair onderwijs op zak dan in Nederland. Wel neemt Nederland nog steeds de hoogste positie in wat betreft afgestudeerden in het 4-6 jarige hbo en wo opleidingen.
- Er studeren relatief weinig Nederlanders af in een technische en exacte richting, al is een lichte stijging waarneembaar in de periode tussen 2000 en 2002. Het aandeel Nederlandse vrouwen dat afstudeert in een technische en exacte richting ligt internationaal op achterstand.
- Rechten, economie en sociale wetenschappen trekken in Nederland, maar ook in de rest van Europa, de meeste studenten: ruim één derde van de Nederlandse afgestudeerden heeft zijn opleiding in dit vakgebied afgerond.
- 2002 kenmerkt zich door lage werkloosheidcijfers en hoge arbeidsparticipatie: desondanks blijft de helft van de lager opgeleide vrouwen thuis. De werkgelegenheid in Nederland tussen 1991 en 2002 voor alle opleidingsniveaus sterker toegenomen dan in de buurlanden.

Onderwijsdeelname en internationale mobiliteit (2002)

- Een Nederlands kind ontvangt vanaf zijn 5e jaar gedurende zijn hele leven naar verwachting ruim 17 jaar onderwijs. Dit is ongeveer gelijk aan het gemiddelde in de EU en de OESO.
- Het Nederlands onderwijs wordt vrij intensief bezocht. Dertien jaar lang gaat meer dan 90% van de jeugd naar school. Buiten de leerplichtige leeftijd echter neemt de onderwijsdeelname in Nederland sneller af dan in andere landen
- Nederlandse 20-24 jarige jongeren verlaten vroegtijdig het onderwijs, maar hebben in 2002 dankzij de goede arbeidsmarkt vaak werk. Het aandeel Nederlandse 20-24 jarigen die geen onderwijs meer volgen en geen startkwalificatie hebben is een van de hoogste in de EU.
- Tertiair onderwijs in Nederland kent een relatief hoge instroomverwachting. Van de Nederlandse jongeren zal meer dan de helft ooit instromen in de langjarige hbo en wo opleidingen, mannen wat minder (50 %), vrouwen wat meer (57 %). Deze percentages liggen iets hoger dan de OESO-gemiddelden.
- Nederland lijkt minder populair als internationaal studieland; het aandeel buitenlandse studenten is beduidend lager dan in de omringende landen en gemiddeld in de OESO. De meeste buitenlandse studenten studeren sociale wetenschappen, economie en/of rechten en zijn van Duitse, Belgische of Chinese afkomst. Slechts een gering deel komt hier om bijvoorbeeld landbouw of techniek te studeren.

Onderwijsproces (2002)

- Het primair en lager secundair onderwijs in Nederland omvat internationaal gezien veel lesuren. Ongeveer de helft van de tijd wordt besteed aan de basisvakken lezen, schrijven en rekenen.
- Nederlandse leraren in het primair en lager secundair onderwijs ontvangen een salaris dat iets boven het EU gemiddelde ligt. Internationaal valt de bapo-regeling op.
- In het lager secundair onderwijs nemen Nederlandse scholen internationaal een opvallende positie in door hun relatief grote beslissingsbevoegdheid.

Investeringen in onderwijs (2001)

- Tussen 1995 en 2000 zijn de onderwijsuitgaven als percentage van de Nederlandse overheidsuitgaven met bijna 2 procentpunt toegenomen tot 10,7 procent. In 2001 nam het EU gemiddelde met 0,2 procentpunt verder toe tot 11,8 procent, maar bleef het Nederlandse aandeel onveranderd.
- Extra intensivering in het Nederlands primair en secundair onderwijs zijn goed zichtbaar. De groei van het aantal leerlingen was in de periode 1995-2001 gelijk aan 3 procent terwijl de uitgaven aan instellingen met 30 procent stegen. Het BBP nam in deze periode toe met 22 procent.
- Nederlandse uitgaven aan tertiair onderwijsinstellingen zijn tussen 1995 en 2001 iets meer toegenomen dan het aantal studenten (gemeten in fte's). De toename was wel lager dan de groei van het BBP. Per student zijn de uitgaven aan tertiair onderwijsinstellingen hoger dan het EU-gemiddelde en die van omringende landen.
- De Nederlandse uitgaven voor R&D zijn relatief hoog. Van de uitgaven per student in het tertiair onderwijs is 38% bestemd voor R&D. Van de vergelijkingslanden is dit aandeel alleen in Zweden en Duitsland hoger.
- Nederlandse uitgaven per student per studieverblijfsduur in het tertiair onderwijs zijn relatief hoog door de lange gemiddelde studieverblijfsduur en de onderwijsuitgaven per student (exclusief R&D) die iets boven het EU gemiddelde liggen.
- Nederlandse onderwijsuitgaven aan instellingen als percentage van het BBP namen in Nederland sterker toe dan in omringende landen en bedragen in 2001 4,9 procent. Dit is iets lager dan het EU-gemiddelde en ook lager dan in omringende landen, waar meer dan 5 procent van het BBP aan onderwijs werd uitgegeven.
- De Nederlandse onderwijsuitgaven als percentage van het BBP verschillen zonder kosten voor niet-onderwijskundige diensten (primair en secundair onderwijs) en kosten voor R&D (tertiair onderwijs) minder met de omringende landen.

Hfst 2: Opbrengst onderwijsstelsel

Een goed opgeleide bevolking is belangrijk voor het sociaal en economisch welzijn van landen en individuen. Onderwijs zorgt ervoor dat mensen zich de kennis, vaardigheden en competenties verwerven waarmee zij effectief een bijdrage kunnen leveren aan economie en maatschappij. Onderwijs draagt ook bij aan een verdere groei van wetenschappelijke en culturele kennis. Met behulp van diverse indicatoren, gepubliceerd in Education at a Glance 2004, wordt informatie verkregen van de opbrengst van het Nederlands onderwijsstelsel voor het jaar 2002 en wordt dit vergeleken met dat in andere landen. Sommige van deze indicatoren worden ook gebruikt voor het monitoren van de EU doelstellingen en concrete streefwaarden voor 2010¹. Indien van toepassing wordt in deze samenvatting hiernaar verwezen. Hiermee krijgen we waar mogelijk een beeld van de Nederlandse bijdrage aan het onderwijs in Europa.

Qua opleidingsprofiel neemt Nederland in Europa een gemiddelde positie in

Qua opleidingsprofiel neemt Nederland een gemiddelde positie in vergeleken met alle Europese landen [1]. Ruim 10 procent van de 25-64 jarigen in Nederland had in 2002 geen enkel diploma in het secundair onderwijs of hoger behaald. Ongeveer een kwart had een opleidingsniveau op maximaal lager secundair niveau, 42 procent op maximaal hoger secundair niveau en eveneens een kwart had het tertiair onderwijs met succes afgerond. Tegelijkertijd zien we dat de Nederlandse 25-64 jarigen gemiddeld de meeste jaren scholing² hebben ontvangen in vergelijking met alle Europese landen [2]. In de meeste Europese landen bestaat een sterke relatie tussen het gemiddeld aantal jaren genoten scholing en het opleidingsniveau van de bevolking: hoe meer jaren scholing, hoe hoger het aandeel van de bevolking dat minimaal een opleiding op hoger secundair niveau heeft voltooid³. Nederland lijkt hierop een uitzondering te vormen, maar dit wordt mede veroorzaakt door verschillen in de structuur tussen de onderwijsstelsels in landen. Zo is Nederland een van de weinige landen waar de leerplicht al op 5-jarige leeftijd begint [zie annex III].

Wat betreft minimaal een opleiding op hoger secundair niveau zijn Nederlandse 25-34 jarigen beter opgeleid dan hun ouders, maar minder goed dan dezelfde leeftijdsgroep in de meeste buurlanden

De afgelopen 10 jaar (tussen 1991 en 2002) is in heel Europa het bevolkingsaandeel met minimaal een afgeronde opleiding op "startkwalificatieniveau"⁴ toegenomen. De toename onder de Nederlandse volwassenen in de leeftijd van 25-64 jaar hield ongeveer gelijke tred met de gemiddelde toename in de OESO landen. In veel buurlanden was echter sprake van een spectaculairdere groei. Resultaat is dat anno 2002 Nederland zich in de middenmoot van Europa bevindt als het gaat om het deel van de 25-64 jarigen dat over een startkwalificatie beschikt [1].

¹ Tijdens de Europese Raad in Lissabon (2000) stelden de Europese regeringsleiders zich een concurrerende en sociaal hechte Europese kennissamenleving in 2010 ten doel. In vervolg hierop stelde de Raad (Onderwijs) in Brussel (mei 2003) bij vijf onderwijsdoelstellingen ook concrete streefwaarden vast voor 2010. Zie Actieplan EU- benchmarks onderwijs (OCW 2003, zie http://www.minocw.nl/onderwijs/doc/2004/eu_benchmarks.pdf).

² Een schatting van de gemiddelde studieduur van deze leeftijdsgroep is verkregen op basis van de lengte van de huidige onderwijsprogramma's en is dus niet de werkelijk gemeten studieduur.

³ Het verhogen van het aantal gediplomeerden in het hoger secundair onderwijs in de EU is overigens één van de EU-benchmarks (zie Actieplan EU-benchmarks onderwijs)

⁴ Startkwalificatie: minimaal een opleiding op hoger secundair niveau. In Nederland is dit een diploma HAVO, VWO of MBO2, 3, 4

De startkwalificatie wordt internationaal beschouwd als het niveau dat minimaal nodig is voor een succesvolle start in de maatschappij. Het niet behalen van dit niveau kan vooral een probleem vormen voor jongeren die aan het begin van hun arbeidzame leven staan. Ook de toename van het aantal jong volwassenen dat een opleiding op minimaal hoger secundair onderwijs heeft voltooid, is in Nederland de afgelopen tien jaar minder progressief geweest dan in de meeste referentielanden. Het gevolg is dat thans nergens anders in West-Europa men relatief zoveel 25-34 jarigen zonder startkwalificatie aantreft als in Nederland [5]. Zo beschikte in Duitsland en Denemarken in 2002 15 procent van deze leeftijdsgroep niet over een startkwalificatie, terwijl van de Nederlandse jong volwassenen in 2002 bijna een kwart geen startkwalificatieniveau had behaald. Overigens komen de Nederlandse cijfers wel overeen met het EU gemiddelde. Ook blijken de Nederlandse jongeren over het algemeen beter opgeleid dan hun ouders [3], maar dit is een verschijnsel dat we overal in Europa aantreffen.

Groei van het aandeel Nederlands hoger opgeleiden tussen 1998 en 2002 bijna nul.

In veel OESO-landen is het aandeel 25-64 jarigen met een afgeronde opleiding op tertiair niveau toegenomen sinds begin jaren '90 van de vorige eeuw. Veel landen die achter liepen zijn bezig aan een inhaalslag. Dit heeft geresulteerd in een afname van de verschillen tussen landen wat betreft het tertiair opleidingsniveau. Nieuwe generaties ronden hun opleiding in grote getale met succes af. In Nederland had in 1991 nog 22 procent van de 25-34 jarigen een diploma op tertiair niveau behaald, tegen 20 procent van de 25-64 jarigen. In 2002 waren deze percentages gestegen tot 27 en 24 procent. Ondanks deze groei lijkt de ontwikkeling in Nederland de laatste jaren te stagneren. Zo is onder 25-64 jarigen het aantal afgestudeerden in het tertiair onderwijs tussen 1998 en 2002 niet meer toegenomen, en onder de 25-34 jarigen bedroeg in deze periode de toename nog slechts een half procent. In de meeste buurlanden, op Duitsland na, was nog wel sprake van een significante toename. Hierdoor hebben de genoemde landen ondertussen relatief meer jong volwassenen met een diploma tertiair onderwijs op zak dan in Nederland [6].

Nederland neemt hoogste positie in wat betreft afgestudeerden in de 4-6 jarige hbo- en wo-opleidingen

De relatieve positie van Nederland verbetert sterk als we onderscheid maken tussen de twee onderwijstypen die in de internationale classificatie van onderwijsprogramma's worden gebruikt:

- tertiair type A: dit zijn overwegend academische opleidingen. In Nederland worden de 4 jaar en langer durende opleidingen aan universiteiten en het hbo tot dit type gerekend.
- tertiair type B: dit zijn meer beroepsgerichte vaak kortere opleidingen. In Nederland wordt hiertoe het kort (2-3 jarig) hbo gerekend.

Als we korte opleidingen van het type B buiten beschouwing laten, dan blijkt Nederland juist hoog te scoren. Nergens in Europa hebben relatief zoveel personen een langdurende tertiaire opleiding van het type A voltooid als in Nederland [1].

In de meeste buurlanden heeft een aanzienlijk aantal mensen een opleiding in het tertiair type B genoten: in Nederland is dit aantal juist heel gering. Dit illustreert de verschillen die er bestaan tussen de onderwijsstructuren in de vergelijkingslanden (zie annex III). In omliggende landen ronden jongeren op 18 of 19 jarige leeftijd vaak het hoger secundair onderwijs af en kunnen zij vervolgens een opleiding beginnen in het tertiair onderwijs type A of B. Een groot deel van de Nederlandse jongeren bevindt zich op 20-jarige leeftijd nog in de hoogste klas van het mbo (hoger secundair beroepsonderwijs), waarna in principe geen tertiair onderwijs type B meer volgt.

Aandeel Nederlandse studenten dat in 2002 afstudeerde op tertiair niveau ligt boven het EU- en OESO gemiddelde

Het aandeel studenten onder de bevolking dat voor de eerste keer afstudeert in een opleiding op tertiair niveau⁵ bedroeg in Nederland in 2002 ruim 34 procent. Dit niveau ligt iets boven het OESO en EU gemiddelde en is vergelijkbaar met dat van Zweden en het Verenigd Koninkrijk. Nederland presteert hiermee duidelijk beter dan Frankrijk en Duitsland [3].

Het aandeel gepromoveerden, een belangrijk kengetal in de discussie rond de kenniseconomie, bevindt zich op een gemiddeld niveau: binnen de OESO-landen promoveerde in 2002 1,2 procent van het bevolkingscohort⁶. Voor de landen van de EU lag dit gemiddeld op 1,4 procent. Het Nederlandse aandeel bedroeg 1,3 procent. Dit aandeel is al enkele jaren stabiel te noemen.

Aandeel Nederlandse afgestudeerden in een technische en exacte richting is laag, maar vertoont een lichte stijging in de periode tussen 2000 en 2002. Hoger opgeleiden vrouwen in technische en exacte richting in Nederland internationaal op achterstand.

Eén van de EU doelstellingen is het verhogen van het aantal afgestudeerden en promovendi in wiskunde, exacte vakken en techniek tussen 2000 en 2010 met 15%. Deze toename moet vooral worden gerealiseerd door vrouwen om de verhouding tussen mannelijke en vrouwelijke afgestudeerden beter in balans te brengen. De EU indicator betreft het aantal afgestudeerden in een technische en exacte richting op tertiair niveau per 1000 jongeren in de leeftijd van 20-29 jaar. Cijfers van Eurostat laten zien dat dit is toegenomen van 5,8 in 2000 naar 6,6 in 2002. De OESO daarentegen kijkt naar het aandeel technisch en exact afgestudeerden⁷ in de totale populatie afgestudeerden.

Figuur 7 toont dat een technische of exacte studie in Nederland, maar ook in alle vergelijkingslanden, minder populair is. 18,3 procent van alle Nederlandse studenten studeert af in deze richting. Samen met de VS blijven wij achter bij de referentielanden landen en het EU en OESO gemiddelde van respectievelijk 27 en 25 procent. Wel is tussen 2000 en 2002 het aandeel technisch afgestudeerden in Nederland licht gestegen, terwijl het aandeel in omringende landen iets is teruggelopen.

Vooraf hoger opgeleiden vrouwen zijn in de meeste OESO landen ondervertegenwoordigd in technische en exacte richtingen [9]. Van alle Nederlandse afgestudeerden en gepromoveerden in een technische richting is 13 procent vrouw (OESO-gemiddelde: 23 procent). In de studierichtingen wiskunde en informatica is dit aandeel 16 procent (OESO: 30 procent) en in de natuurwetenschappen 40 procent (OESO: 49 procent). In alle omringende landen liggen deze percentages hoger.

Rechten, economie en sociale wetenschappen trekken in Nederland de meeste studenten

Rechten, economie en sociale wetenschappen trekken in Nederland, maar ook in de rest van Europa, de meeste studenten: ruim één derde van de Nederlandse afgestudeerden heeft zijn opleiding in dit vakgebied

⁵ De indicator is berekend door het percentage afgestudeerden per leeftijdsjaar te sommeren. De cijfers voor Nederland staan niet in EAG 2004, maar zijn separaat door CBS toegeleverd.

⁶ De indicator is berekend door het percentage gepromoveerden per leeftijdsjaar te sommeren.

⁷ In de OESO definitie zijn de technisch en exact afgestudeerden gedefinieerd inclusief afgestudeerden in landbouwwetenschappelijke studierichtingen. In de EU indicator worden deze studierichtingen niet tot technisch/exact gerekend.

afgerond [10]. Het EU en OESO gemiddelde ligt enkele procentpunten lager. Binnen deze populaire studierichtingen zijn in Nederland ongeveer evenveel mannen als vrouwen afgestudeerd. Hoger opgeleide vrouwen zijn in Nederland en in alle omringende landen oververtegenwoordigd in de medische studierichtingen, onderwijs, talen, gedragswetenschappen en cultuur. In Nederland bedraagt het aandeel vrouwen in deze studierichtingen ruim 70 procent, iets hoger dan het OESO gemiddelde.

2002 kenmerkt zich door lage werkloosheidscijfers en hoge arbeidsparticipatie: desondanks blijft de helft van de lager opgeleide vrouwen thuis

Nederland kende in 2002, evenals voorgaande jaren, zeer lage werkloosheidscijfers onder zowel lager als hoger opgeleide mannen en vrouwen in de leeftijd van 25-64 jaar. Blijkbaar was de arbeidsmarkt in 2002 nog voldoende gunstig voor alle opleidingsniveaus.

Beschouwen we de werkgelegenheidscijfers dan zijn de verschillen tussen het aandeel werkende mannen en het aandeel werkende vrouwen op de diverse niveaus vermeldenswaard. Van de Nederlandse mannen in de leeftijdsgroep 25-64 jarigen met alleen een opleiding op lager secundair niveau had in 2002 82 procent een baan, van de vrouwen slechts 50 procent. Hiermee zat Nederland iets boven het EU gemiddelde wat de mannen betreft, en op het EU gemiddelde wat de vrouwen betreft [10].

Van de mannen met een opleiding op hoger secundair niveau had 91 procent werk en van de vrouwen 74 procent. De werkgelegenheid onder Nederlandse mannen in deze categorie was hiermee het hoogst van Europa. Ook het aandeel werkende vrouwen lag boven het EU gemiddelde.

Op tertiair niveau waren de verschillen tussen mannen en vrouwen het kleinste, evenals de verschillen tussen de landen onderling: 91 procent van de hoger opgeleiden mannen was werkzaam en 82 procent van de vrouwen. In heel Europa varieerde de werkgelegenheidscijfers op dit niveau van 86 procent (mannen) en 80 procent (vrouwen) in Frankrijk tot 93 procent (mannen) en 90 procent (vrouwen) in Portugal.

Werkgelegenheid in Nederland tussen 1991 en 2002 voor alle opleidingsniveaus sterker toegenomen dan in de buurlanden.

Tussen 1991 en 2002 is in Nederland de werkgelegenheid gestaag toegenomen van 50 procent naar 59 procent voor opgeleiden op lager secundair niveau, van 73 naar 80 procent voor opgeleiden op hoger secundair niveau en van 85 naar 87 voor opgeleiden op tertiair niveau. In buurlanden Duitsland, België en Frankrijk zien we echter nauwelijks een stijging van de werkgelegenheid in deze periode, en ook in de OESO als geheel is geen sprake van een trendmatige stijging of daling [11].

Hfst 3: Onderwijsdeelname en internationale mobiliteit

Een van de doelstellingen van het onderwijs is deelnemers zich goede kwalificaties laten verwerven. Dit gebeurt grotendeels gedurende de leerplichtige leeftijd, maar ook daarna. Een belangrijke (Nederlandse) doelstelling is dan ook kinderen zo lang mogelijk binnen het onderwijs te houden tot het benodigde kwalificatieniveau is bereikt. Tegelijkertijd is "leven lang leren" een nationale maar ook Europese doelstelling. Hierbij wordt ernaar gestreefd zoveel mogelijk mensen in staat te stellen op elke leeftijd een goed opleidingsniveau te behalen. Behalve een goed nationaal onderwijssysteem wordt ook steeds meer aandacht gegeven aan internationale studentenmobiliteit. Leerlingen en studenten worden in toenemende mate gestimuleerd hun kennis te verbreden en (culturele) ervaringen op te doen door het volgen van studie(onderdelen) in het buitenland. Vergelijken en analyseren van al deze aspecten binnen het Nederlands onderwijs met dat in andere landen is belangrijk en draagt bij aan verdere verbetering en aanscherping van beleid op dit gebied.

Onderwijsduur voor een 5-jarige in Nederland vergelijkbaar met het buitenland

Een Nederlands kind ontvangt vanaf zijn 5e jaar gedurende zijn hele leven naar verwachting ruim 17 jaar onderwijs [12]. Dit is ongeveer gelijk aan het gemiddelde in de EU en de OESO. Het overgrote deel van de scholingsjaren wordt in het voltijds onderwijs doorgebracht. Enkele andere landen zoals België en het Verenigd Koninkrijk kennen een hogere te verwachten scholingsduur dan in Nederland, maar hier is een veel prominentere rol voor het deeltijd onderwijs weggelegd.

Deelname intensiteit Nederlands onderwijs relatief hoog

Het Nederlands onderwijs wordt vrij intensief bezocht. Dertien jaar lang gaat meer dan 90% van de jeugd naar school [13]. Dit is meer dan gemiddeld in de EU en de OESO. Alleen in Frankrijk en België is deze periode nog langer: 15 jaar.

Buiten de leerplichtige leeftijd neemt de onderwijsdeelname in Nederland sneller af dan in andere landen

86,5 procent van de Nederlandse 15-19 jarigen participeert in het regulier onderwijs [14]. De onderwijsdeelname van deze leeftijdsgroep ligt hiermee hoger dan in het Verenigd Koninkrijk, Denemarken en het EU en OESO gemiddelde, maar enkele procentpunten lager dan in de referentielanden België, Frankrijk en Duitsland. Van de Nederlandse 20-29 jarigen volgt nog slechts 23 procent regulier onderwijs, en onder de volwassenen van 30-39 jaar nog maar 3 procent. De Nederlandse deelname aan het regulier onderwijs neemt buiten de leerplichtige leeftijd dus sneller af dan in de meeste vergelijkingslanden. Opgemerkt wordt dat deelname aan cursussen buiten het regulier onderwijs, bijvoorbeeld geïnitieerd door bedrijven of particuliere instellingen, in deze statistiek niet wordt meegenomen.

Nederlandse 20-24 jarige jongeren verlaten vroegtijdig het onderwijs, maar hebben vaak werk.

Ongeveer een-derde (35 procent) van de Nederlandse 20-24 jarigen participeert nog in het reguliere onderwijs. Dit is minder dan gemiddeld in de EU en de OESO en, op het Verenigd Koninkrijk na, ook minder dan in de vergelijkingslanden. Nederlandse jongeren gaan dus op relatief jonge leeftijd werken. De 65 procent die niet meer aan het onderwijs deelneemt bestaat namelijk voor het grootste deel uit jongeren met een baan (57 procent). Tegelijkertijd is 6 procent niet beschikbaar voor de arbeidsmarkt en 2 procent werkloos (vrouwen iets minder, mannen iets meer). Het werkloosheidscijfer in deze groep is hiermee lager

dan in alle EU landen [15]. De onderwijsdeelname onder 20-24 jarigen is overigens tussen 2000 en 2002 noch trendmatig gestegen of gedaald en min of meer constant gebleven op 35 procent. Er is vrijwel geen verschil te constateren in de onderwijsdeelname onder Nederlandse mannen en vrouwen in deze leeftijdsgroep.

Het aandeel Nederlandse 20-24 jarigen die geen onderwijs meer volgen en geen startkwalificatie hebben is een van de hoogste in de EU. Bijna eenderde van deze groep is in het buitenland geboren.

Van alle Nederlandse 20-24 jarigen buiten het onderwijs had eenderde geen startkwalificatie. Dit is ruim een vijfde (21,2 procent) van alle 20-24 jarigen in Nederland [16]. Ten opzichte van alle andere EU landen (op Italië, Portugal en Spanje na) is dit een groot aandeel. De groep wordt beschouwd als een potentiële achterstandsgroep met geringe kansen op de arbeidsmarkt. In 2002 had echter mede dankzij de gunstige arbeidsmarkt 80 procent van deze jongeren een baan, 4 procent was werkloos [17] (het laagste werkloosheidspercentage van alle EU landen) en 16 procent was niet beschikbaar voor de arbeidsmarkt. Van de 20-24 jarigen buiten het onderwijs die wel over een opleiding op startkwalificatieniveau beschikken, was 3 procent werkloos [17].

Voortgang EU doelstelling: aantal voortijdig schoolverlaters neemt slechts langzaam af

In tegenstelling tot de leeftijdsgroep die door de OESO gebruikt wordt in Education at a Glance 2004 kijkt de EU naar de leeftijdsgroep 18-24 jarigen. Behalve de leeftijdsgroep zijn er nog enkele andere verschillen met de definitie van de OESO in Education at a Glance, waar hier niet verder op in wordt gegaan. Voor de volledigheid en om verwarring te voorkomen vermelden we hier de gerelateerde EU-doelstelling: in 2010 mag niet meer dan 10% van de 18-24 jarigen in de EU voortijdig schoolverlater zijn. Onder voortijdig schoolverlater wordt in deze Europese definitie verstaan: een jongere in de leeftijd van 18-24 jaar die geen onderwijs volgt en geen diploma in het hoger secundair onderwijs heeft behaald. In Nederland is afgesproken dat de Nederlandse bijdrage aan deze Europese doelstelling inhoudt dat in 2010 het aantal voortijdig schoolverlaters ten opzichte van 2000 met de helft verminderd moet zijn tot 8%. Gegevens van Eurostat tonen aan dat in 2002 het aantal voortijdig schoolverlaters 15 procent bedroeg, een daling van 0,5 procentpunt ten opzichte van 2000.

Verschillen in onderwijsdeelname door stelselverschillen

Sommige verschillen tussen buurlanden onderling wat betreft onderwijsdeelname zijn terug te voeren op de structuur van het schoolsysteem. Zo is Nederland een van de weinige landen waar het startkwalificatieniveau al op 17-jarige leeftijd (havo-gediplomeerden) behaald kan worden. Dit heeft tot gevolg dat 17-jarigen in Nederland door kunnen stromen naar het tertiair onderwijs, en dit ook doen [18]. Daarnaast kenmerkt het Nederlandse stelsel zich door relatief veel jongeren van 19 en 20 jaar die nog deelnemen aan het secundair onderwijs. Het betreft hier jongeren in het mbo (3 en 4) [19].

Nederlands secundair onderwijs is relatief sterk beroepsgericht

Een groot deel van het Nederlands secundair onderwijs betreft beroepsgericht of gecombineerd theorie/praktijk (duaal) onderwijs. Het Verenigd Koninkrijk en België kennen eveneens een hoge beroepsgerichte onderwijsdeelname, maar weinig tot geen duaal onderwijs. Alleen Denemarken en Duitsland vertonen, nog sterker dan in Nederland, een grote deelname aan duaal onderwijs [20].

Tertiair onderwijs in Nederland kent een relatief hoge instroomverwachting.

Van de Nederlandse jongeren zal meer dan de helft ooit instromen in het tertiair onderwijs van het lange type (ISCED 5A), mannen wat minder (50 %), vrouwen wat meer (57 %). Deze percentages liggen iets hoger dan de OESO-gemiddelden. De jongeren zullen naar verwachting gemiddeld 2,5 jaar aan het tertiair onderwijs deelnemen⁸. Dit is langer dan in het Verenigd Koninkrijk en Duitsland, maar korter dan in de overige vergelijkingslanden. Naar verwachting wordt, door een vijfde van de Nederlandse studenten, ongeveer een half jaar in deeltijd gevolgd. Behalve Finland en het Verenigd Koninkrijk kennen de overige Europese vergelijkingslanden nauwelijks deeltijdonderwijs op tertiair niveau. Het tertiair type B onderwijs betreft in Nederland alleen het kort hbo. De helft van de studenten die dit type opleidingen kiest volgt deze in deeltijd [21].

Internationale registratie mobiliteitsgegevens

De gezamenlijke database van UNESCO, OESO en EUROSTAT bevat met betrekking tot studentenmobiliteit niet de volledige gegevens. Het betreft hier cijfers over deelname van buitenlandse studenten aan het (Nederlandse) onderwijs per onderwijsniveau in het hoger onderwijs, zowel naar studierichting als naar staatsburgerschap. De verzamelde gegevens zijn deelnamegegevens, dat wil zeggen dat zij studenten betreffen die voor minimaal een jaar (bij de IBG) zijn ingeschreven voor een studie. Studenten die deelnemen aan het Regulier Beurzen Programma (RBP), het DELTA programma en het Socrates Erasmus Programma worden in het algemeen niet bij de IBG geregistreerd. Hun aantal is dus niet in de UOE database opgenomen. Dit geldt overigens niet alleen voor de Nederlandse gegevensregistratie maar voor de registratie in alle deelnemende landen.

Nederland lijkt minder populair als internationaal studieland, de meeste buitenlandse studenten studeren sociale wetenschappen, economie en/of rechten.

Education at a Glance 2004 toont aan dat in 2002 4 procent van de Nederlandse studenten in het hoger onderwijs van buitenlandse afkomst is (afkomstig uit de hele wereld). Het Europees' gemiddelde bedraagt ruim 6,5 procent. Hiermee lijkt Nederland als studieland internationaal gezien weinig in trek [22] (programma-mobiele studenten zijn in deze statistiek dus niet meegenomen, zie boven). Tevens moet opgemerkt worden dat er in de Nederlandse cijfers en in de cijfers van sommige andere landen geen onderscheid is gemaakt tussen residente en niet-residente buitenlanders. Door verschillen in beleid ten aanzien van naturalisatie van immigranten in deelnemende landen kan het dus gebeuren dat studenten met een buitenlandse nationaliteit die al hun hele leven lang in het studieland wonen, en dus formeel geen " internationaal mobiele" studenten zijn toch meetellen in deze mobiliteitscijfers. Voor Nederland is het mogelijk de gegevens uit Education at a Glance aan te vullen met gegevens uit de BISON monitor⁹. In deze monitor worden wel de RBP-cursusdeelnemers, deelnemers uit de DELTA-landen en deelnemers aan het Socrates Erasmus Programma meegeteld. Een internationale vergelijking kunnen we dan echter niet meer maken.

⁸ Dit cijfer betreft de verwachte onderwijsduur van een 17-jarige in het tertiair onderwijs. Hierin zijn dus ook de jongeren meegenomen die nooit aan het tertiair onderwijs zullen deelnemen.

⁹ BISON monitor 2003: samengesteld onder verantwoordelijkheid van het Beraad Internationale Samenwerking Onderwijs Nederland (BISON), in opdracht van OCenW. BISON bestaat uit het Europees Platform voor het Nederlands Onderwijs (EP), het Centrum voor Innovatie van Opleidingen (CINOP) en de Nederlandse Organisatie voor internationale samenwerking in het hoger onderwijs (Nuffic).

De verdeling tussen mannen en vrouwen onder buitenlandse studenten in Nederland is bijna gelijk [23]. De meeste buitenlandse studenten zijn van Duitse en Belgische afkomst, maar ook Turken en Chinezen vormen een relatief grote groep [24]. Chinese studenten (in Nederland 4 procent) komen voor in bijna alle buurlanden en in het algemeen in alle westerse landen. Uitschieters zijn Australië (9,7 procent), Nieuw Zeeland (47,9 procent), Verenigd Koninkrijk (7,7 procent) en de Verenigde Staten (10,8) procent. Van alle buitenlandse studenten studeert bijna de helft sociale wetenschappen, economie en/of rechten [25]. Slechts een gering deel komt hier om bijvoorbeeld landbouw of techniek te studeren.

Hfst 4: Onderwijsproces

Het Nederlands basis- en lager secundair onderwijs omvat veel uren. Er wordt veel tijd besteed aan de basisvakken lezen, schrijven en rekenen.

Van de totale voorgeschreven werktijd van leraren in het primair en secundair onderwijs wordt in Nederland meer dan de helft besteed aan lesgeven. Op Schotland en Spanje na (die nog hoger scoren) ligt dit aandeel in de overige OESO landen, waarvoor gegevens beschikbaar zijn, tussen de 30 en 50 procent. Tegelijkertijd ontvangen Nederlandse leerlingen per jaar meer uren dan in de meeste andere Europese landen. De rechtstreekse output van het onderwijsstelsel in termen van "genoten onderwijstijd" is daarmee groot te noemen. Tijdens deze "genoten onderwijstijd" besteedt de Nederlandse leraar in het primair onderwijs relatief weinig aandacht aan vreemde talen en gymnastiek en dus relatief veel tijd aan lezen, schrijven, rekenen en andere onderwerpen [26]. Dit is conform de voorschriften; de praktijk kan hier en daar afwijken. De beperkte aandacht aan vreemde talen in het primair onderwijs wordt snel ingelopen in het lager secundair onderwijs, waar Nederland naar verhouding veel tijd aan vreemde talen besteedt [27]. Opvallend in Nederland ten opzichte van andere landen is dat een vrij groot deel van het curriculum naar vrije keuze is in te vullen.

Nederlandse leraren in het primair en secundair onderwijs worden internationaal gezien goed betaald voor hun taak. Internationaal valt de bapo-regeling op.

De verhouding tussen het aantal leerlingen en leraren in het primair onderwijs in Nederland is niet opvallend laag of hoog [28]. De aandacht die een leraar dus aan een leerling kan schenken, is daarmee eveneens niet bijzonder laag of intens. De leerkrachten in het primair onderwijs ontvangen voor uitoefening van die taak een salaris dat iets boven het EU-gemiddelde ligt [29].

In het secundair onderwijs bedraagt het aantal leerlingen per leraar 16. Dit is hoger dan in de referentielanden, maar tegelijkertijd (evenals in andere landen) lager dan in het primair onderwijs [28]. In het lager secundair onderwijs liggen de leraren salarissen¹⁰ iets boven het EU gemiddelde [30]. In het hoger algemeen secundair onderwijs ligt vooral het maximum salaris, dat behaald wordt na ongeveer 18 jaar werkervaring, boven het EU en OESO gemiddelde en ook boven de salaris niveaus in alle vergelijkingslanden [31]. De Nederlandse leraar ontvangt door het grote aantal voorgeschreven uren, per lesuur minder salaris dan collega's in omliggende landen [32B].

Een opvallende plaats krijgt Nederland in de OESO publicatie dit jaar door een aparte vermelding van de regeling bevordering arbeidsparticipatie ouderen (bapo-regeling). Deze heeft als doel het voor senioren aantrekkelijker maken om aan het arbeidsproces te blijven deelnemen door taakvermindering-/verlichting. Daardoor kan voortijdige uitval door ziekte en arbeidsongeschiktheid voorkomen worden.

Voor deze taakvermindering levert men relatief weinig salaris in.

¹⁰ De salarissen van Nederlandse leraren in het basisonderwijs zijn ingeschaald in salarisschalen LA-LB (voorheen 9-10). In het voortgezet onderwijs en in het BVE zijn dit de schalen LB-LD (voorheen 10-12). Het maximum salaris in het hoger algemeen secundair onderwijs betreft schaal 12, in tegenstelling tot het maximum salaris in het primair en lager secundair onderwijs.

Besluitvorming in het Nederlands lager secundair onderwijs vindt, in tegenstelling tot in de meeste andere landen, grotendeels op schoolniveau plaats [33]

In 2003 is door de OESO een onderzoek uitgevoerd naar de besluitvorming op vier verschillende domeinen binnen het lager secundair onderwijs: 1. de organisatie van het onderwijs (toelatingsbeleid, studieloopbanen, ondersteuning studenten e.d.), 2. personeelszaken (aanname en ontslagbeleid, inschaling salarissen, loopbanen), 3. planning en structuur (openingstijden school, inhoud curriculum e.d.) en 4. toekennen en gebruik van financiële middelen.

Met betrekking tot de organisatie van het onderwijs vindt in Nederland besluitvorming bijna geheel op schoolniveau plaats en zijn andere niveau's slechts voor een klein deel betrokken. Wat betreft personeelszaken vindt besluitvorming eveneens voor het grootste deel op schoolniveau plaats, maar hebben ook anderen zoals onderwijsorganisaties invloed. Beslissingen over planning en structuur evenals besteding van de financiële middelen worden door de scholen in volledige autonomie gedaan. Daarbij handelen zij wel in overeenstemming met wettelijke kaders zoals hier gesteld door de WVO. Nederlandse scholen nemen internationaal een opvallende positie in door hun relatief grote beslissingsbevoegdheid.

Hfst 5: Investerings in onderwijs

Prioriteitstelling onderwijs binnen Nederlandse overheidsuitgaven tussen 1995 en 2000 gegroeid, maar in 2001 stabiel gebleven

Van de nationale overheidsuitgaven ging in 2001 10,7 procent naar onderwijs, dit is hetzelfde aandeel als in 2000 [34]. Tussen 1995 en 2000 groeide het aandeel met bijna 2 procentpunt. In deze periode was de groei sterker dan in de meeste andere landen, en sterker dan het EU gemiddelde dat in deze periode ruim 1 procentpunt steeg tot een niveau van 11,6 procent in 2000. Nederland bevindt zich in 2001 bijna op het niveau van buurlanden Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk. In 2001 nam het EU gemiddelde met 0,2 procentpunt verder toe tot 11,8 procent, waar het Nederlandse aandeel onveranderd bleef.

Extra investering in het Nederlands primair onderwijs goed zichtbaar. De uitgaven per leerling in het Nederlands secundair onderwijs blijven in internationaal perspectief wat achter.

De uitgaven aan instellingen per leerling in het Nederlands primair onderwijs, uitgedrukt naar BBP per hoofd van de bevolking, liggen onder het niveau van landen met een overeenkomstig BBP per inwoner (Oostenrijk, Denemarken) en komen globaal overeen met die in de meeste omringende landen [35].

In het secundair onderwijs zijn de Nederlandse uitgaven per leerling, op het Verenigd Koninkrijk na, lager dan die in de omringende landen en ook lager dan in landen met een overeenkomstig BBP per inwoner (Oostenrijk, Denemarken) [36].

Wel zijn tussen 1995 en 2001 de uitgaven aan instellingen in het primair en secundair onderwijs als geheel met bijna 30%¹¹ gestegen terwijl het aantal leerlingen met slechts 3% toenam [37]. We mogen dus concluderen dat er door Nederland in de periode 1995-2001 flink is geïnvesteerd in deze onderwijssector. Ook afgezet tegen de forse groei van het BBP (in deze periode 22%) is de extra investering zichtbaar [38]. Hiermee zijn de Nederlandse uitgaven sterker toegenomen dan de uitgaven in alle nabijgelegen landen. Desondanks geeft Nederland afgemeten naar het welvaartsniveau nog steeds minder uit dan vergelijkbare landen.

In absolute zin behoren de Nederlandse uitgaven per leerling in het primair onderwijs nu tot de middenmoot van omringende landen, maar blijven de uitgaven per leerling in het Nederlands secundair onderwijs in internationaal perspectief wat achter [39].

Nederlandse uitgaven aan tertiaire onderwijsinstellingen zijn meer gestegen dan het aantal studenten. Het BBP nam nog veel sterker toe.

Tussen 1995 en 2001 groeiden de (publieke+private) uitgaven aan instellingen in het tertiair onderwijs met 10%. Het aantal studenten (gemeten in fulltime equivalenten) nam met 5% toe [40]. Ten opzichte van de aanwas van studenten is er dus extra geïnvesteerd, al is deze investering kleiner dan de groei van het BBP in deze periode (toename BBP 22%). De publieke uitgaven zijn minder toegenomen (+7%) dan de groei van het BBP, de toename van de private uitgaven aan tertiaire onderwijsinstellingen was in de periode 1995-2001 iets groter (+24%) dan de groei van het BBP. [44]

Overigens behoren de Nederlandse uitgaven per student per studiejaar nog steeds tot de hoogste van de meeste omringende landen, met uitzondering van Zweden en Denemarken [39] en [41]. Ruim 1/3 van de

¹¹ Percentage berekend na omzetting van de uitgaven van 1995 naar het prijsniveau van 2001

uitgaven per student is in Nederland bestemd voor R&D. Alleen enkele Scandinavische landen en Duitsland vertonen ook een dergelijk fors aandeel R&D. Exclusief uitgaven aan R&D zijn de Nederlandse instellingsuitgaven per student iets hoger dan de uitgaven gemiddeld in de EU landen [39].

Van de totale uitgaven aan Nederlandse tertiair onderwijsinstellingen is een kleine 80 procent van publieke oorsprong, en de rest privaat. Dit heeft te maken met de stroom van de publieke uitgaven aan het tertiair onderwijs in Nederland. Drie kwart van de publieke uitgaven gaat rechtstreeks naar instellingen, de rest gaat naar de huishoudens ten behoeve van beurzen en leningen. Hiervan komt een deel uiteindelijk indirect weer terecht bij de instellingen. Ten opzichte van het gemiddelde OESO en EU land is de Nederlandse uitgavenstroom van publieke middelen aan tertiair onderwijsinstellingen minder direct te noemen.

Nederlandse uitgaven per student per studieverblijfsduur in het tertiair onderwijs is relatief hoog. De gemiddelde studieverblijfsduur in het tertiair onderwijs is in Nederland korter dan in buurland Duitsland, maar langer dan in vergelijkingslanden Denemarken, Zweden, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk. Hierdoor zijn ook de Nederlandse uitgaven per student per studieverblijfsduur¹² in het tertiair onderwijs hoger dan in de meeste andere landen. Slechts Oostenrijk en Denemarken steken wat dit betreft nog boven Nederland uit [42].

Nederlandse onderwijsuitgaven aan instellingen volgden de ontwikkeling van het BBP beter dan de buurlanden, maar met 4,9 procent van het BBP hebben we nog steeds een soberder financieringsniveau. Ten opzichte van het BBP zijn de totale uitgaven aan Nederlandse onderwijsinstellingen in 2001 vergeleken met 1995 gelijk gebleven (4,9 procent¹³) [43]. In de meeste vergelijkingslanden en gemiddeld in de EU zijn de uitgaven aan onderwijsinstellingen ten opzichte van 1995 licht gedaald. Ondanks deze daling zijn de uitgaven in de vergelijkingslanden nog steeds hoger dan in Nederland en bedragen meer dan 5 procent van het BBP. Het EU gemiddelde was in 2001 5,4 procent, het OESO gemiddelde 5,6 procent [43].

Het Nederlands financieringsniveau loopt (exclusief kosten voor niet-onderwijskundige diensten (primair en secundair onderwijs) en kosten voor R&D (tertiair onderwijs)) redelijk in de Europese financieringspas
De instellingsuitgaven worden besteed aan directe onderwijskundige doeleinden (bijvoorbeeld lerarsalarissen) maar ook aan aanvullende diensten als maaltijden, vervoer, campussen e.d. De kosten voor aanvullende diensten verschillen aanzienlijk per land. Zo zijn in Nederland deze kosten vrij laag door de relatief korte afstanden en het ontbreken van bijvoorbeeld een maaltijdtraditie op scholen. Ontdoen we de instellingsuitgaven van de kosten voor aanvullende diensten en kosten voor R&D, dan zijn de Nederlandse uitgaven aan instellingen ten opzichte van het BBP weliswaar nog steeds laag, maar worden de verschillen met de meeste omringende landen kleiner [46] en [41]. Overigens bestaan er grote verschillen tussen landen wat betreft definities en registratie van kosten voor aanvullende diensten. De gepresenteerde kostenverdeling moet daarom met de nodige voorzichtigheid worden beschouwd.

¹² Bij de bepaling van de gemiddelde studieverblijfsduur is ook de studieduur van deeltijders en drop-outs meegeteld.

¹³ Percentage voor 1995 wijkt iets af van percentage gepresenteerd in voorgaande jaren. Dit is te wijten aan een revisie van de door CBS toegepaste definities in de onderwijsbasisstatistiek. De hier gepresenteerde cijfers van 1995 en 2001 zijn gebaseerd op dezelfde definities en dus onderling vergelijkbaar.

Extra geld naar het Nederlands primair en secundair onderwijs

Sinds 1995 heeft er een verschuiving plaatsgevonden in de verdeling van het geld tussen het Nederlands primair, secundair en tertiair onderwijs. Van de 4,9% BBP ging in 1995 3,1% naar het primair en secundair onderwijs, en 1,4% naar het tertiair onderwijs, de rest naar het pre-primair onderwijs. In 2001 bedroeg de verdeling respectievelijk 3,3% en 1,3% [45]. Verreweg het grootste deel van de totale onderwijsuitgaven komt dus terecht in het primair en secundair onderwijs.

Het deel van de totale uitgaven aan Nederlandse onderwijsinstellingen dat wordt besteed aan het pre-primair onderwijs betreft 0,35 procent van het BBP. In Nederland is dit aandeel kleiner dan in alle vergelijkingslanden, waar het varieert van 0,37% in Finland tot 0,82% in Denemarken. Hierin is verdisconteert dat de organisatie en financiering van het pre-primair onderwijs in alle landen grote onderlinge verschillen vertoont. Wat in sommige landen tot voorschools onderwijs wordt gerekend wordt in andere landen beschouwd als kinderopvang en vanuit andere departementen gefinancierd [45].

De totale Nederlandse uitgaven aan onderwijsinstellingen ter grootte van 4,9 procent van het BBP was in 2001 voor 0,4% afkomstig van private bronnen¹⁴. De resterende 4,5% kwam van publieke bronnen. Tot deze laatste categorie behoren ook de subsidies die door de overheid aan huishoudens worden verstrekt ten behoeve van onderwijsinstellingen.

Van de totale uitgaven aan instellingen in het primair, secundair en tertiair onderwijs is in Nederland ongeveer 95 procent bestemd voor lopende uitgaven. In de meeste vergelijkingslanden is dit aandeel eveneens ruim 90 procent. Dit geldt ook voor het EU en OESO gemiddelde in het primair en secundair onderwijs; in het tertiair onderwijs is iets minder dan 90 procent van de instellingsuitgaven bestemd voor lopende uitgaven. Van de lopende uitgaven is ongeveer driekwart bestemd voor salarisbetalingen.

¹⁴ *Subsidies aan huishoudens ten behoeve van kosten voor leefonderhoud en andere private doeleinden, overige private uitgaven aan onderwijs buiten instellingen*

Annex I: Indicatoren gepubliceerd in EAG 2004

A: The output of educational institutions and the impact of learning

- A1: Educational attainment of the adult population
- A2: Current upper secondary graduation rates and educational attainment of the adult population
- A3: Current tertiary graduation and survival rates and educational attainment of the adult population
- A4: Tertiary graduates by field of study
- A5: Trends in 4th grade students' reading literacy performance
- A6: Reading literacy of 15-year-olds
- A7: Mathematical and scientific literacy of 15-year olds
- A8: 15-year olds engagement in school – A sense of belonging and participation
- A9: Gender differences in student performance
- A10: Labour force participation by level of educational attainment
- A11: The returns to education: education and earnings
- A12: The returns to education: Links between human capital and economic growth

B: Financial and human resources invested in education

- B1: Educational expenditure per student
- B2: Expenditure on educational institutions relative to gross domestic product
- B3: Relative proportions of public and private investment in educational institutions
- B4: Total public expenditure on education
- B5: Support for students and households through public subsidies
- B6: Expenditure on institutions by service category and by resource category

C: School expectancy and enrolment rates

- C1: School expectancy and enrolment rates
- C2: Entry into and expected years in tertiary education and participation in secondary education
- C3: Foreign students in tertiary education
- C4: Education and work status of the youth population
- C5: The situation of the youth population with low levels of education

D: The learning environment and organisation of schools

- D1: Total intended instruction time for students in primary and secondary education
- D2: Class size and ratio of students to teaching staff
- D3: Teachers' salaries
- D4: Teaching time and teachers' working time
- D5: Student admission, placement and grouping policies in upper secondary schools
- D6: Decision making in education systems

Annex II Internationale classificatie van onderwijsprogramma's

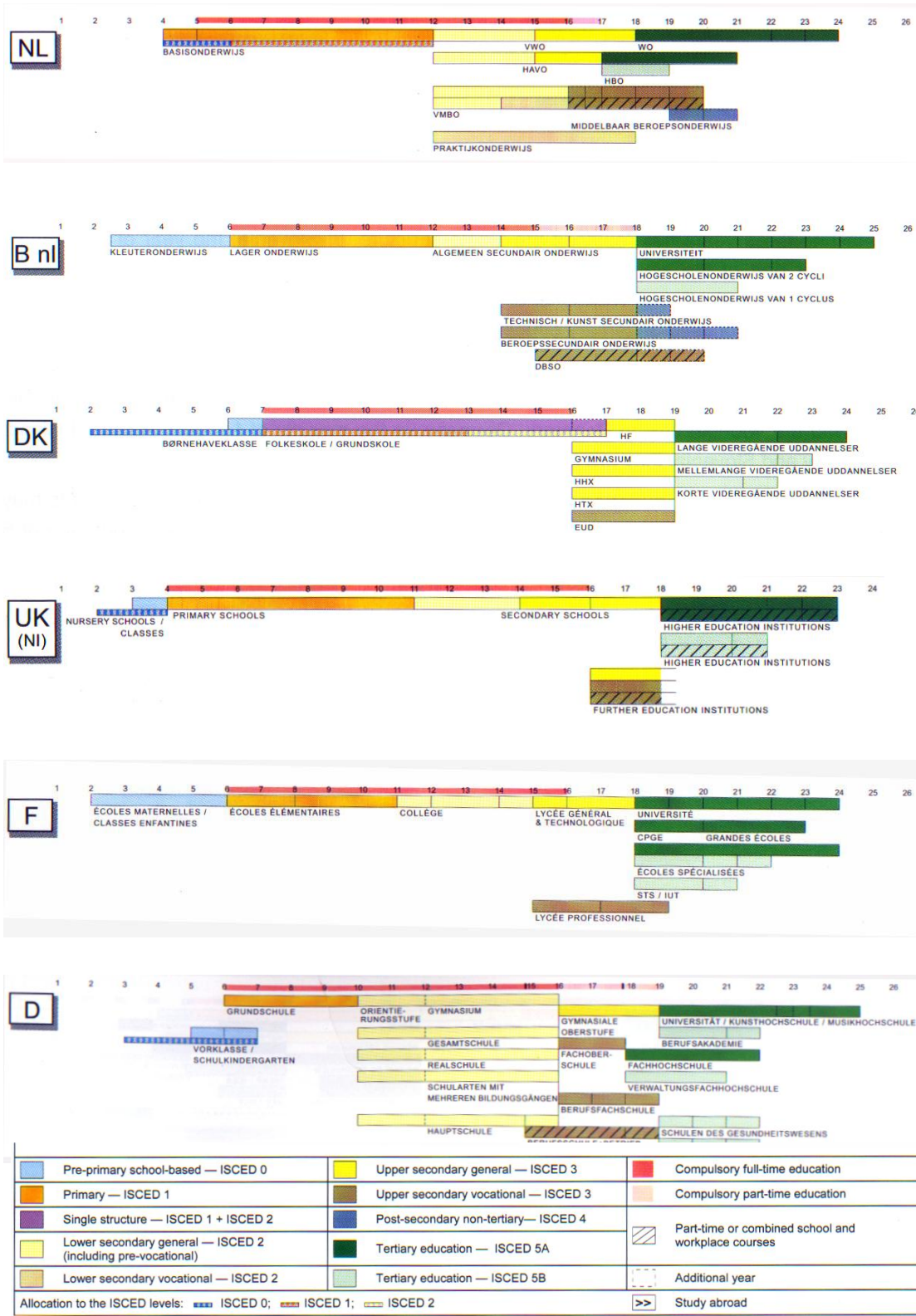
Om vergelijking van kenmerken van onderwijsstelsels tussen landen mogelijk te maken is een internationale classificatie van onderwijsprogramma's (ISCED) afgesproken. De ISCED systematiek deelt onderwijsprogramma's toe aan niveau's aan de hand van kenmerken zoals vooropleiding, duur, type vervolgonderwijs et cetera. De Nederlandse onderwijsprogramma's zijn op de volgende wijze aan de verschillende ISCED-niveaus toegeedeeld:

ISCED 0	Pre-primair onderwijs	Groep 1 en 2 basisonderwijs en speciaal onderwijs; leerlingen 3-5 jaar oud.
ISCED 1	Primair onderwijs	groep 3-8 basisonderwijs en speciaal onderwijs; leerlingen van 6 jaar en ouder
ISCED 2	Lager secundair onderwijs	Beroepsgericht: WEB-assistentenopleiding (mbo niveau 1), Praktijkonderwijs, vmbo klas 3-4 Algemeen: vmbo klas 1-2(3,4), havo/vwo klas 1-3, mavo klas 1-4, vavo, svo
ISCED 3	Hoger secundair onderwijs	Beroepsgericht: WEB basisberoepsopleiding (mbo niveau 2-3); WEB vakopleiding (mbo niveau 2-4); WEB middenkaderopleiding (mbo niveau 3-4); Algemeen: Klas 4-6 havo/vwo
ISCED 4	Post-secundair niet-tertiair onderwijs	WEB specialistenopleiding (mbo niveau 4), 1-jarig hbo
ISCED 5A	Tertiair onderwijs (type A) (Hoger onderwijs, type A)	4-6 jarig hbo, wo
ISCED 5B	Tertiair onderwijs (type B) (Hoger onderwijs, type B)	2-3 jarig hbo
ISCED 6	Voortgezette onderzoekskwalificatie	Aio, oio

Deze indeling heeft tot gevolg dat in internationale vergelijkingen van het secundair onderwijs (ISCED 2 en 3) het Nederlandse mbo vaak niet van het vo kan worden onderscheiden. Hetzelfde geldt voor internationale vergelijkingen in het tertiair onderwijs waar het hbo vaak niet van het wo kan worden onderscheiden. Overigens zullen bij de invoering van de Bachelor/Master structuur (BA/MA) BA en MA diploma's in Nederland en andere landen ook tot de ISCED categorie 5A worden gerekend.

Het vaak gehanteerde begrip startkwalificatie geeft aan dat de student een voltooide opleiding op hoger secundair niveau (ISCED 3) heeft behaald.

Annex III Onderwijsstructuur van Nederland en omliggende landen

Bron: Key Data on Education in Europe 2002, (Eurydice, Eurostat)

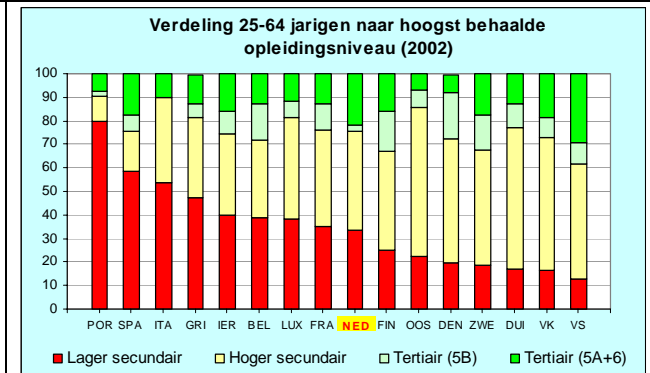
Annex IV Toelichting bij samenvatting door middel van grafieken

Output van onderwijs

1. Het grootste deel van de Nederlandse tertiair opgeleiden heeft een opleiding in het 4-6 jarig hbo of wo afgerond (ISC 5A+6). Het aandeel van de 25-64 jarigen dat een tertiaire opleiding van dit type heeft afgesloten is in Nederland 22 procent, tegen gemiddeld 15 procent in de OESO. Sommige landen hebben een traditie in korte beroepsgerichte opleidingen op tertiair niveau (ISC 5B). In Nederland blijft het aantal opgeleiden in dit type achter, vanwege het relatief geringe aanbod.

In Nederland heeft 66 procent van de 25-64 jarigen een startkwalificatie, en 34 procent niet. Daarmee bevindt Nederland zich in de Europese middenmoot. De hoogste percentages 25-64 jarigen zonder startkwalificatie treffen we aan in Zuid-Europa, de laagste in Noord- en Noord-West Europa.

EAG2004, tabel A1.1

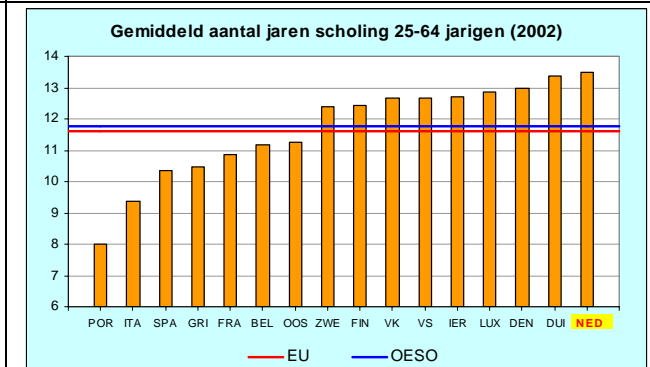

2. Het opleidingsniveau van de bevolking van 25-64 jaar kan ook worden uitgedrukt in het gemiddeld aantal jaren scholing (*). Van alle Europese landen ontvangen Nederlandse 25-64 jarigen gemiddeld het meeste aantal jaren scholing (13,5 jaar).

Deze indicator verdeelt Europa in twee delen. Tussen de landen met het meeste aantal jaren scholing (12 of meer) – voornamelijk te vinden in Noord-Europa – zijn de verschillen minimaal. Tussen de landen van de tweede groep (gemiddeld minder dan 12 jaar) – geconcentreerd in Zuid-Europa – zijn de verschillen groter. Er is voorts sprake van een opvallende correlatie met het opleidingsniveau uit fig. 1.

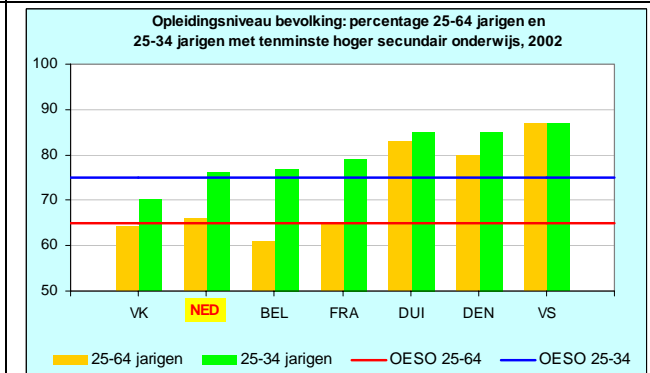
* Deze berekening is gebaseerd op de lengte van de huidige onderwijsprogramma's

EAG2004, tabel A1.1

3. Binnen de OESO heeft 75 procent van de 25-34 jarigen een opleiding op hoger secundair niveau afgerond, tegen 65 procent van de 25-64 jarigen. De verschillen tussen landen t.a.v. een opleiding op hoger secundair niveau worden kleiner. Ook in Nederland hebben relatief aanzienlijk meer 25-34 jarigen een startkwalificatie behaald dan 25-64 jarigen: 76 tegen 66 procent. Nederland bevindt zich voor beide leeftijdscategorieën op het gemiddeld OESO-niveau. In een aantal omringende landen is de evolutie echter sterker geweest. Binnen West-Europa zijn er in 2002 alleen in de VK relatief minder 25-34 jarigen met een startkwalificatie dan in Nederland.

EAG2004, tabel A2.2

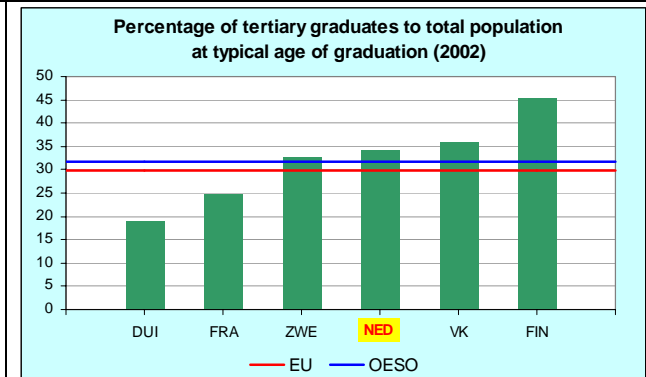

Output van onderwijs

4. Aandeel afgestudeerden in tertiair onderwijs

Het aandeel studenten onder de bevolking dat voor de eerste keer afstudeert in een opleiding op tertiair niveau bedroeg in Nederland in 2002 ruim 34 procent. Dit niveau ligt iets boven het OESO en EU gemiddelde en is vergelijkbaar met Zweden en het Verenigd Koninkrijk. Het Nederlandse aandeel ligt duidelijk fors boven dat van Frankrijk en Duitsland.

EAG2004, tabel A3.3

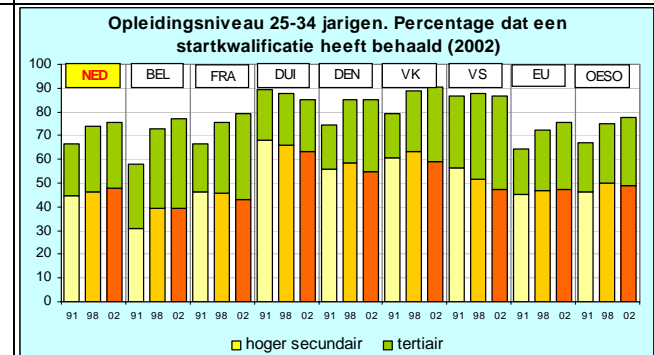

5. Het opleidingsniveau van de 25-34 jarigen is in de periode 1991-2002 gemiddeld gestegen binnen de OESO-landen. Nederland verliest hier terrein op de buurlanden. De toename van het aantal 25-34 jongeren dat een opleiding op minimaal hoger secundair onderwijs voltooit, is in Nederland de afgelopen tien jaar minder progressief geweest dan in de meeste referentielanden.

Duitsland laat een ander patroon zien. Hier is het aantal 25-34 jarigen zonder startkwalificatie juist toegenomen in het afgelopen decennium.

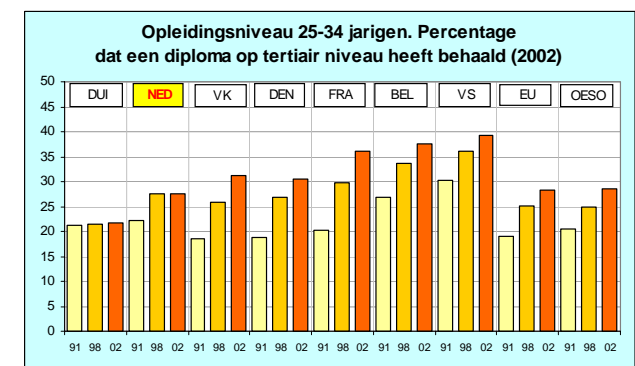
NB: in deze figuur zijn voor het VK de 3C-short opleidingen meegeteld als hoger secundair onderwijs. Dit is formeel niet juist. Zie figuur [3] voor de juiste cijfers van 2002.

EAG2004, tabel A3.4b

6. In veel OESO-landen is de participatie in het tertiair onderwijs toegenomen sinds begin jaren '90 van de vorige eeuw. Dit zien we terug in het opleidingsniveau van de 25-34 jarigen. In Nederland is sprake van stagnatie na een aanvankelijke groei, terwijl Duitsland geen groei heeft gekend. Beide landen zijn de laatste jaren voorbij gestreefd door het Verenigd Koninkrijk, Denemarken en Frankrijk. Alle typen tertiair onderwijs zijn hier meegenomen. Wat de langdurende opleidingen van het type 5A en 6 betreft, heeft Nederland binnen de landen van de EU nog steeds relatief de meeste hoog opgeleide 25-34 jarigen. Wat niet uit deze cijfers blijkt, is dat vrouwen steeds meer het tertiair onderwijs gaan domineren. In veel landen lijkt nu zelfs een genderkloof tussen mannen en vrouwen te ontstaan, in het nadeel van mannen wel te verstaan.

EAG2004, tabel A3.4b

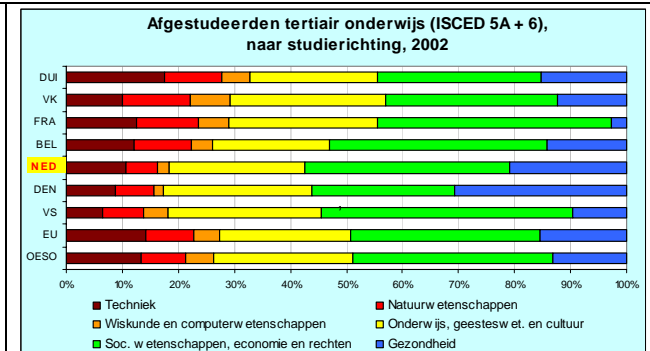

Output van onderwijs

7. In Nederland behaalt ruim 18 procent van de studenten die afstuderen op tertiair (ISCED 5A en 6)-niveau een diploma in een exacte richting. Daarmee blijft Nederland ver achter bij het EU- en OESO gemiddelde, zij het dat het verschil kleiner wordt.

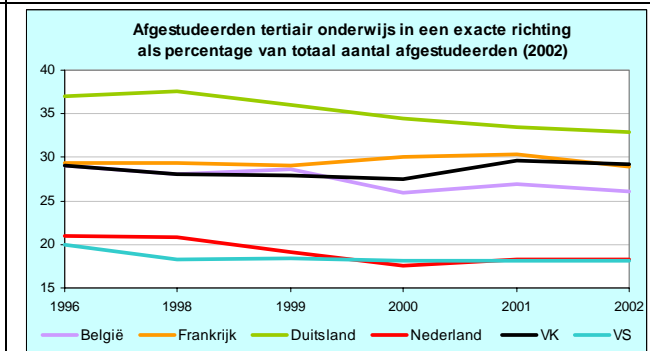
Ruim eenderde van de Nederlandse studenten studeert af in sociale wetenschappen, economie of recht. Dit is duidelijk meer dan in Duitsland en het Verenigd Koninkrijk, maar minder dan in België en Frankrijk. Op de terreinen onderwijs, geesteswetenschappen en cultuur beweegt Nederland zich op het EU- en OESO gemiddelde. Wat de gezondheidswetenschappen betreft liggen de Nederlandse cijfers (21 procent) ver boven het Europese en OESO-gemiddelde van 13 procent.

EAG2004, tabel A4.1

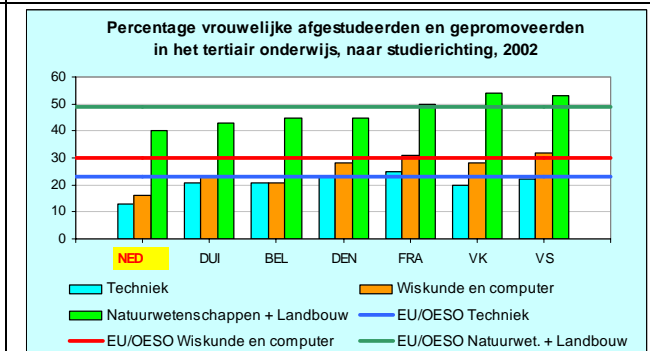
8. Tussen 1996 en 2002 is het aandeel afgestudeerden in een exacte richting in Nederland gedaald van 21 naar 18,3 procent. Dit cijfer lijkt zich sinds een jaar of twee te stabiliseren. Hetzelfde zien we in het VK en de VS gebeuren. In Duitsland, Frankrijk en België is sinds 1996 sprake van een dalende trend, die lijkt door te zetten. Resultaat is dat Nederland zich nog steeds in de achterhoede van Europa bevindt, maar dat de achterstand op enkele buurlanden kleiner is geworden.

EAG1998 - 2004

9. Van de Nederlandse afgestudeerden en gepromoveerden in een technische richting is 13 procent vrouw. Van degenen die een wiskunde- of informaticakwalificatie op dit niveau (ISCED 5A of 6) behalen is 16 procent vrouw. In de natuurwetenschappen komt 40 procent van de doctoraaldiploma's en doctoraten in handen van vrouwen. In de natuurwetenschappen blijft Nederland redelijk in het voetspoor van een aantal buurlanden. In de technische en mathematische disciplines worden echter in Nederland veel minder vrouwen opgeleid dan elders. In de disciplines gezondheid en onderwijs ligt het aandeel vrouwen in Nederland boven het OESO-gemiddelde: 74 versus 70 procent voor gezondheid en 73 versus 70 procent voor onderwijs.

EAG2004, tabel A4.2

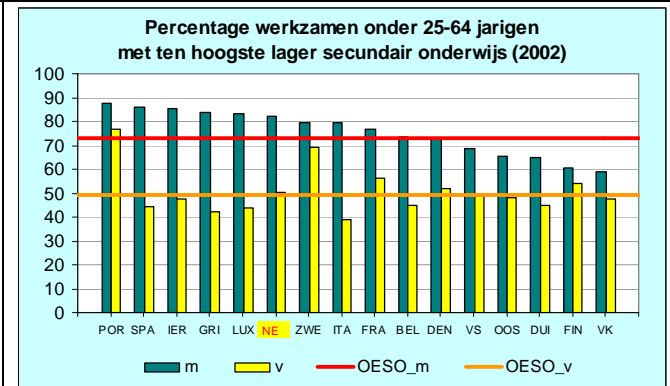

Output van onderwijs

10. Naarmate het opleidingsniveau hoger is, neemt participatie op de arbeidsmarkt toe. Dit verband tussen opleiding en arbeidsmarkt bestaat in vrijwel alle OESO-landen. Van 25-64 jarigen met ten hoogste een opleiding op lager secundair niveau neemt 73 procent van de mannen en 49 procent van de vrouwen aan het arbeidsproces deel. De grootste fluctuaties tussen de landen doen zich voor in de participatiecijfers voor vrouwen.

In Nederland is de kloof tussen mannen en vrouwen groter dan gemiddeld in de OESO, namelijk 32 procentpunten. Van de Nederlandse laag opgeleide mannen van 25-64 jaar is 82 procent werkzaam, van de vrouwen 50 procent. De grootste gendergaps treffen we aan in een aantal Zuid-Europese landen.

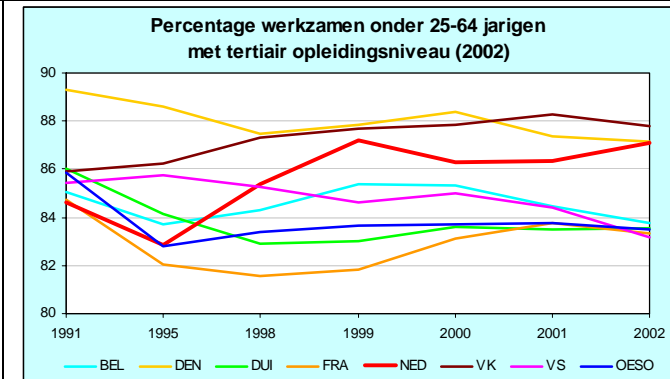
EAG2004, tabel A10.1a

11. In 2002 participeerde in OESO verband 83 procent van de 25-64 jarigen met een tertiaire opleiding op de arbeidsmarkt. Nederland zat met 87 procent boven dit gemiddelde. Binnen de OESO landen is de werkgelegenheid in de periode 1991-2002 gemiddeld met 3 procentpunten gedaald. In Nederland was in deze periode sprake van een stijging van 2 procentpunten.

Dankzij deze lichte stijging en een geringe daling in enkele andere landen behoort Nederland in 2002 tot de groep landen met de hoogste participatieratio's voor tertiair opgeleiden, na de hier niet getoonde landen IJsland, Noorwegen en Zwitserland.

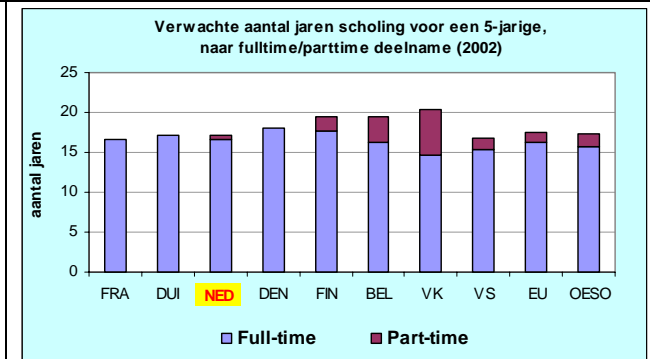
EAG2004, tabel A10.2a

Onderwijsdeelname

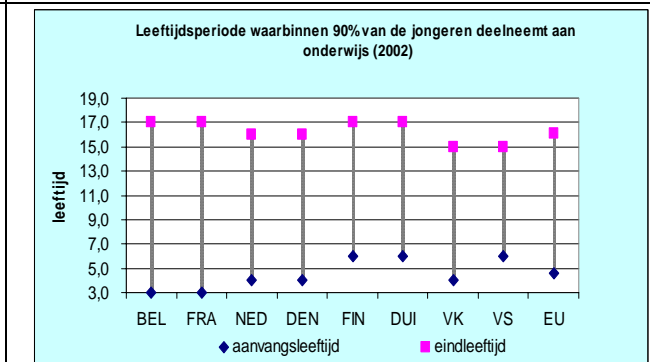
12. Het totale aantal te verwachten jaren scholing voor een Nederlandse 5-jarige bedraagt 17,2. Dit is gelijk aan het OESO-gemiddelde. Het grootste deel daarvan (16,5 jaar) zal in het voltijd onderwijs worden doorgebracht. In enkele van de ons omringende landen speelt het deeltijd onderwijs een grote rol: Verenigd Koninkrijk (5,7 jaar); België (3,2 jaar); Finland (1,7 jaar), terwijl het OESO-gemiddelde 1,6 jaar bedraagt.

EAG2004, tabel C1.1

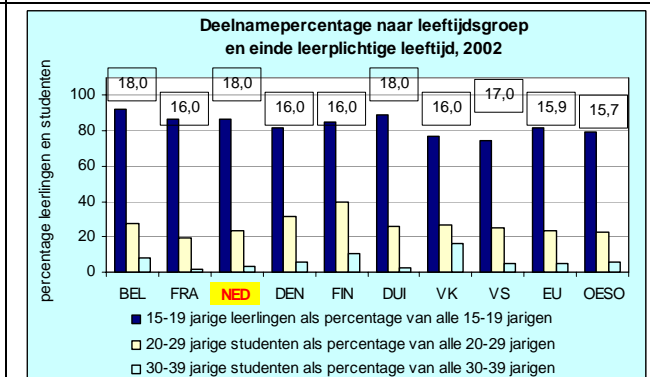
13. De onderwijsdeelname van Nederlandse leerlingen is hoog: gedurende 13 jaar participeert meer dan 90 procent van een leeftijdsgroep leerlingen aan het onderwijs; gemiddeld in de EU is dat 12 jaar. Van de ons omringende landen is de onderwijsdeelname alleen hoger in België en Frankrijk (beide 15 jaar) Nederland heeft samen met België en Duitsland de hoogste leerplichtige leeftijd. Opgemerkt wordt dat Nederlandse leerlingen vanaf 17 jaar hun schooltijd ook in deeltijd mogen vervullen.

EAG2004, tabel C1.2

14. Buiten de leerplichtige leeftijd neemt de onderwijsdeelname snel af. Dit geldt voor alle landen, hoewel de afname in Nederland sterker is dan in de meeste buurlanden. Opvallend is dat sommige landen met een relatief lage leerplichtige leeftijd toch een hoge onderwijsdeelname onder 15-19 jarigen kennen (Frankrijk, Finland, Denemarken en Verenigd Koninkrijk). Dit laatste geldt ook gemiddeld in de EU en OESO.

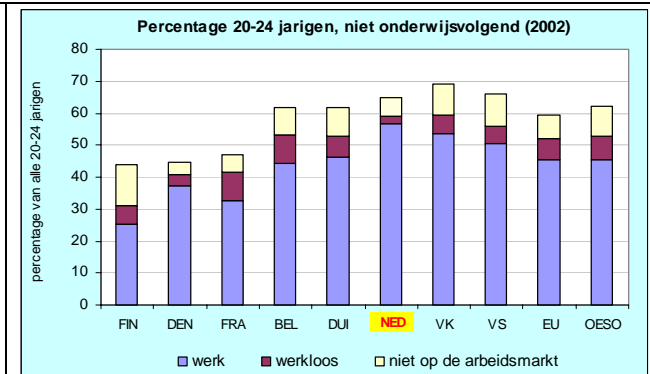
EAG2004, tabel C1.2

Onderwijsdeelname

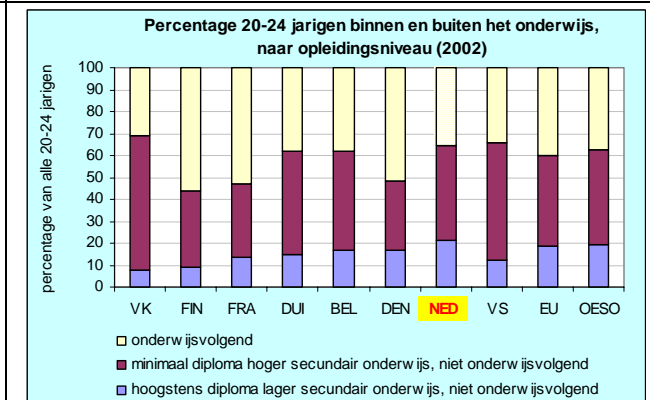
15. Van alle 20-24 jarigen in Nederland volgt bijna 65 procent geen onderwijs (meer). Het percentage werklozen in deze groep is laag (2,1 procent). Een groter aandeel is niet beschikbaar voor de arbeidsmarkt (5,8 procent).

EAG2004, tabel C4.2

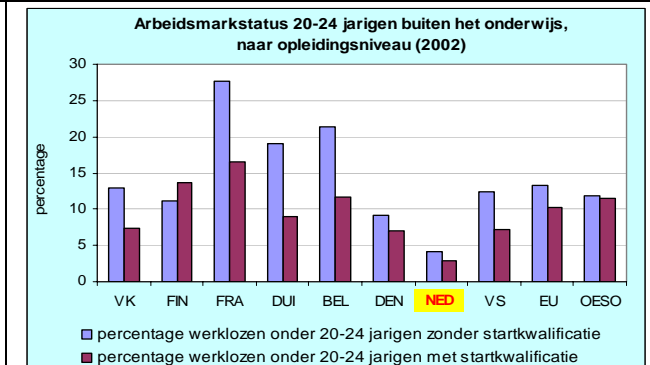
16. In Nederland volgt ruim 20 procent van de Nederlandse 20-24 jarige jongeren geen onderwijs en heeft ook geen startkwalificatie. Dit is hoog ten opzichte van andere landen en ook hoger dan gemiddeld in de EU en OESO.

EAG2004, tabel C5.1

17. In 2002 was slechts 4 procent van de 20-24 jarige, niet onderwijsvolgende jongeren zonder startkwalificatie, werkloos. Van de 20-24 jarige niet onderwijsvolgende jongeren die wel over een opleiding op startkwalificatieniveau beschikten, was 3 procent werkloos.

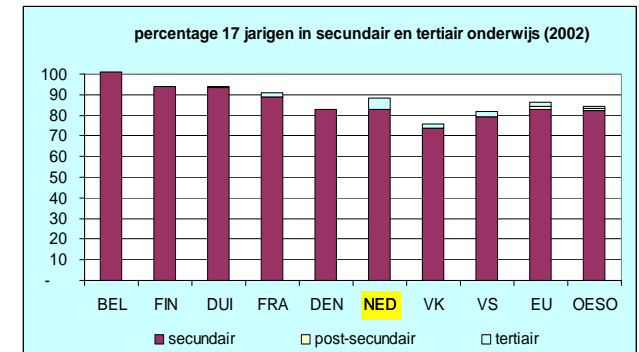
EAG2004, tabel C5.1

Onderwijsdeelname

18. Bijna 90 procent van de Nederlandse 17-jarigen neemt deel aan secundair, post-secundair of tertiair onderwijs. In vergelijking met buurlanden zitten in Nederland veel 17-jarigen in het tertiair onderwijs (6 procent).

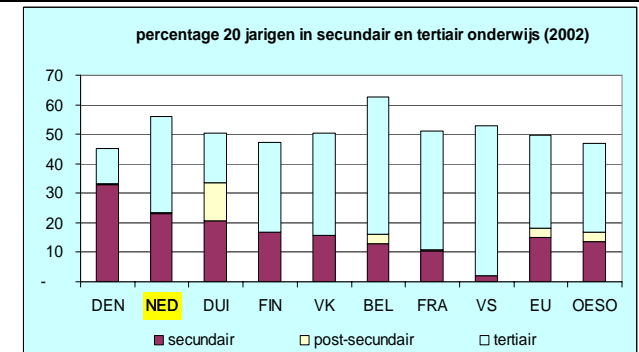
EAG2004, tabel C1.3

19. 56 procent van de Nederlandse 20-jarigen neemt aan onderwijsactiviteiten deel, hetzij in het secundair (23 procent), hetzij in het tertiair onderwijs (33 procent).

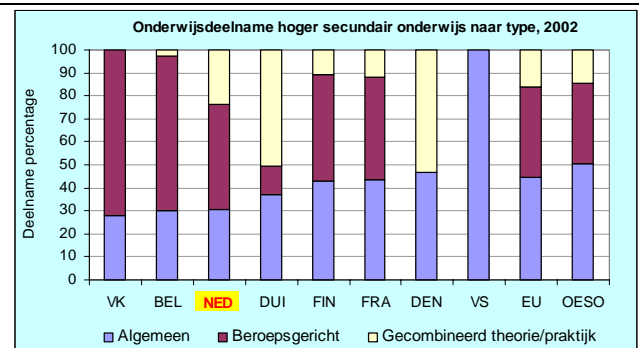
Van de 19-jarigen bevindt 35 procent zich in het secundair, en 27 procent in het tertiair onderwijs.

EAG2004, tabel C1.3

20. Een groot deel van het Nederlands secundair onderwijs betreft beroepsgericht of gecombineerd theorie/praktijk (duaal) onderwijs. Het Verenigd Koninkrijk en België kennen eveneens een hoge beroepsgerichte onderwijsdeelname, maar weinig tot geen duaal onderwijs. Alleen Denemarken en Duitsland vertonen, nog sterker dan in Nederland, een grote deelname aan duaal onderwijs.

EAG2004, tabel C2.5

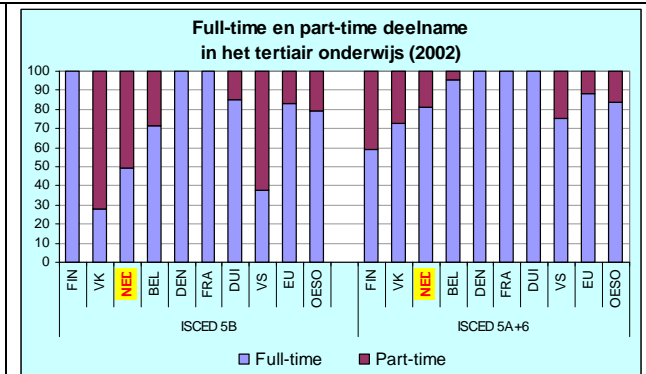

Onderwijsdeelname

21. Een kleine 20 procent van de Nederlandse studenten nemen parttime deel aan het tertiair onderwijs (ISCED 5A+6). Samen met Finland en het VK is dit een relatief groot aandeel. De overige Europese vergelijkingslanden kennen nauwelijks deeltijdonderwijs op tertiair niveau.

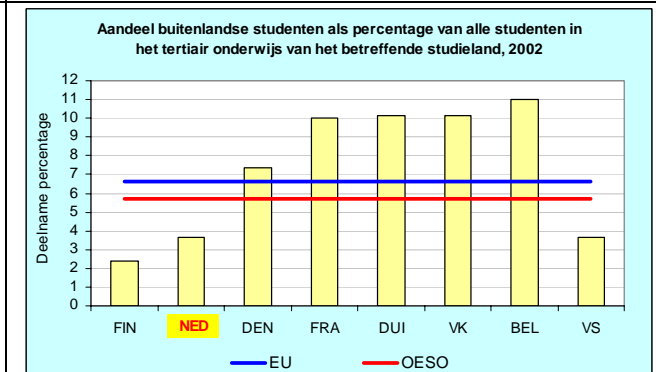
Het tertiair type B onderwijs betreft in Nederland alleen het kort hbo. De helft van de studenten dat dit type opleidingen kiest volgt deze in deeltijd.

EAG2004, tabel C2.3

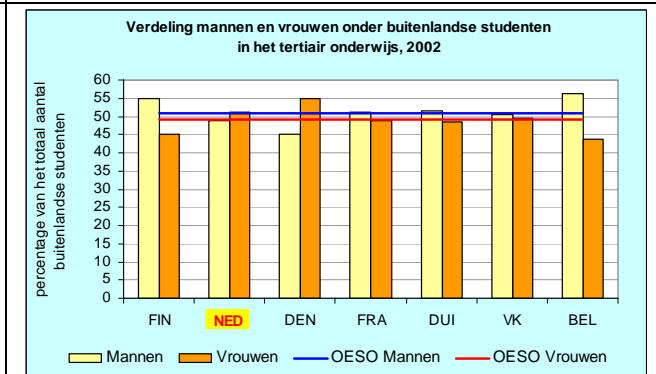
22. Van alle studenten in het Nederlandse hoger onderwijs is bijna 4 procent van buitenlandse afkomst. Dat is weliswaar een stijging ten opzichte van 2001 (3,3 procent), maar is een minder hoog percentage dan in de meeste ons omringende landen en dan het OESO-gemiddelde van 5,7 procent.

EAG2004, tabel C.3.1

23. De verdeling mannen/vrouwen onder buitenlandse studenten in Nederland is bijna gelijk. Dit is ook in Frankrijk, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk het geval. In Nederland studeren iets meer buitenlandse vrouwen dan mannen. In de meeste andere landen (op Denemarken na) is dit juist andersom.

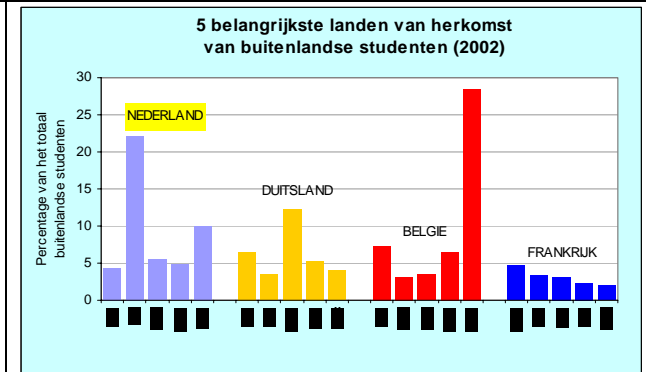
EAG2004, tabel C3.1

Onderwijsdeelname

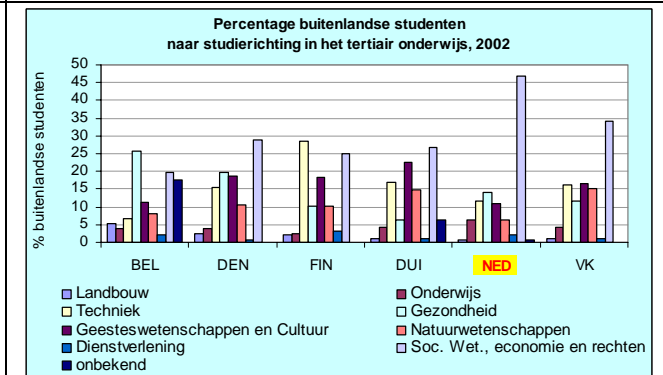
24. De meeste buitenlandse studenten in Nederland zijn van Duitse en Belgische afkomst. Turken en Chinezen vormen echter ook een relatief grote groep. Onder de buitenlandse studenten bevinden zich wellicht ook studenten die al langere tijd in Nederland verblijven of zelfs een dubbele nationaliteit hebben.

EAG2004, tabel C3.2

25. Van alle buitenlandse studenten in Nederland studeert bijna 50 procent sociale wetenschappen, economie en/of rechten. Slechts een gering deel komt hier om bijvoorbeeld landbouw of techniek te studeren.

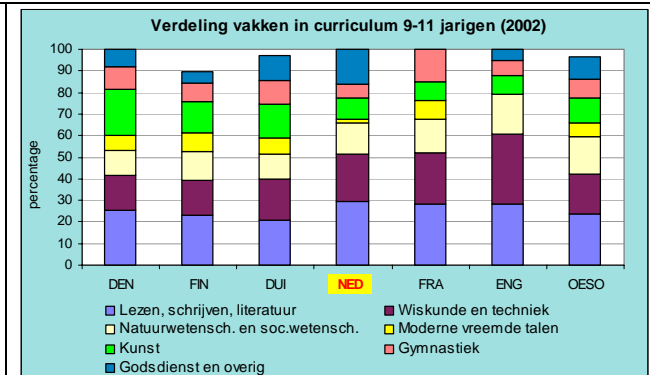
EAG2004, tabel C3.5

Onderwijsproces

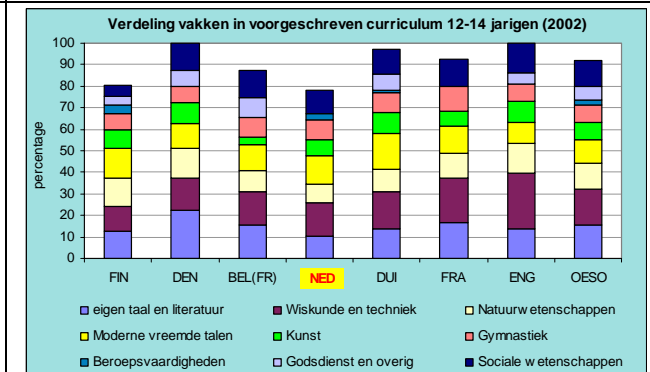
26. In het basisonderwijs wordt volgens de richtlijnen 52 procent van het curriculum besteed aan lezen, schrijven en rekenen. Relatief weinig aandacht wordt geschonken aan het leren van vreemde talen (2 procent van de tijd) en gymnastiek (7 procent van de tijd).

EAG2004, tabel D1.2a

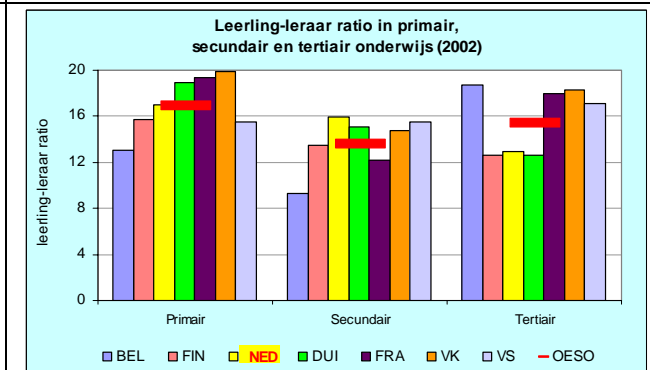
27. In het Nederlands lager voortgezet onderwijs wordt volgens de richtlijnen in het curriculum ten opzichte van andere landen weinig tijd besteed aan eigen taal en literatuur (10 procent). Relatief veel tijd wordt besteed aan moderne vreemde talen [14 procent]. Een vrij groot deel van het curriculum (ruim 20 procent) is naar vrije keuze in te vullen. Hierdoor is het Nederlands curriculum het meest flexibel van alle omringende landen.

EAG2004, tabel D1.2b

28. De leerling-leraar ratio (het aantal leerlingen per leraar) in het Nederlands primair onderwijs is ten opzichte van andere landen gemiddeld te noemen. In het secundair onderwijs is deze ratio het hoogste van alle vergelijkingslanden.

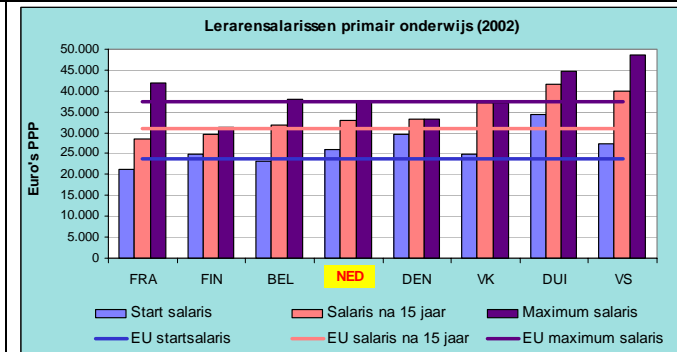
EAG2004, tabel D2.2

Onderwijsproces

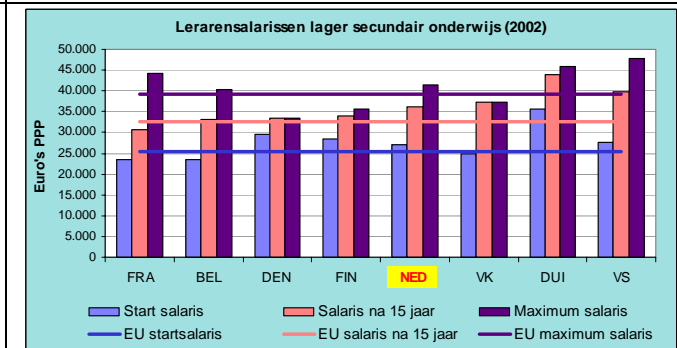
29. De Nederlandse salarissen in het primair onderwijs liggen iets boven of op het EU gemiddelde.

EAG2004, tabel D3.1

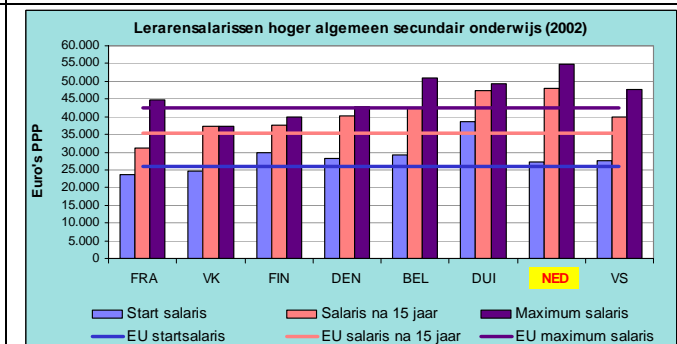
30. Ook de Nederlandse salarissen in het lager secundair onderwijs zijn relatief goed te noemen. Zij liggen boven het EU gemiddelde.

EAG2004, tabel D3.1

31. In het hoger algemeen secundair onderwijs zijn, op de aanvangssalarissen na, de Nederlandse lerensalarissen de hoogste van alle vergelijkingslanden.

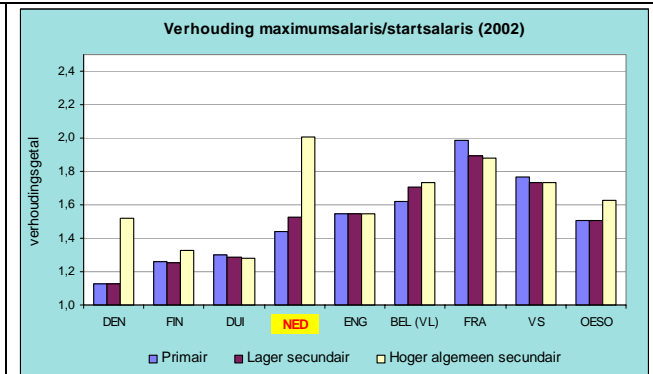
EAG2004, tabel D3.1

Onderwijsproces

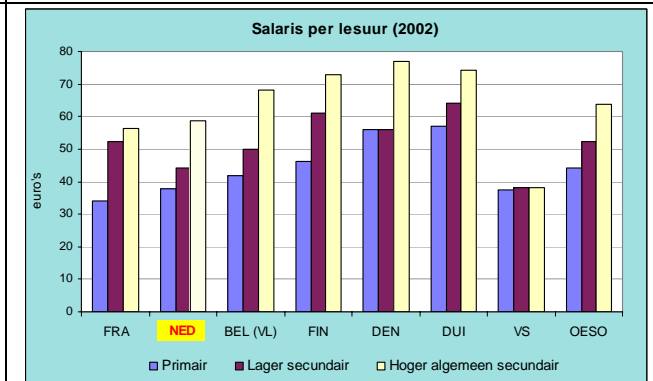
32A. De verhouding tussen het maximum en startsalaris in het Nederlands primair en lager secundair onderwijs is gemiddeld te noemen. De verhouding in het hoger algemeen secundair onderwijs is flink groter dan in andere landen.

EAG2004, tabel D3.1

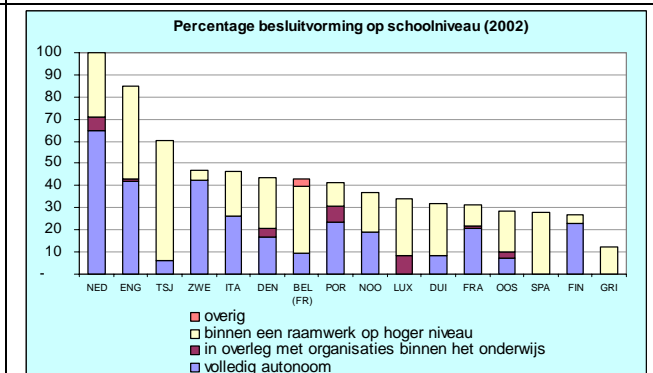
32B. Door het grote aantal lesuren in het primair en lager secundair onderwijs ontvangen Nederlandse docenten per lesuur ten opzichte van andere landen minder geld dan in andere landen. Dit geldt ook voor het hoger algemeen secundair onderwijs.

EAG2004, tabel D3.1

33. Nederlandse scholen in het lager secundair onderwijs nemen internationaal gezien een opvallende positie in door hun relatief grote beslissingsbevoegdheid: van alle beslissingen op schoolniveau wordt in Nederland 65 procent volledig autonoom door de scholen genomen. Nederlandse scholen zijn vooral zeer autonoom in de organisatie van het onderwijs en in personeelszaken. Beslissingen op het gebied van planning en structuur en het toekennen en gebruik van financiële middelen, worden door de scholen niet volledig autonoom, maar binnen het kader van wettelijke afspraken genomen.

EAG2004, tabel D6.3

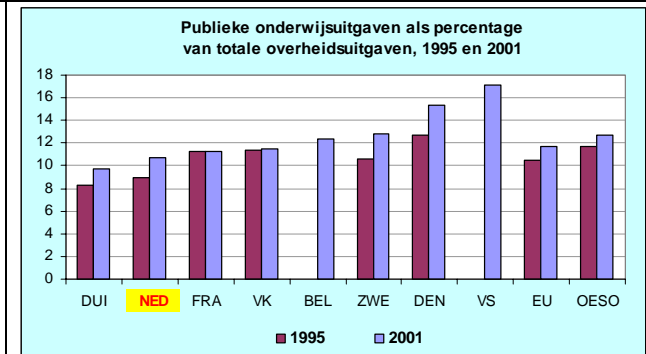

Uitgaven aan onderwijs

34. Ten opzichte van de totale overheidsuitgaven zijn de publieke onderwijsuitgaven* aan instellingen en huishoudens in Nederland tussen 1995 en 2001 sterker gestegen dan in de meeste omringende landen. Nederland spendeert nu bijna eenzelfde aandeel van de overheidsuitgaven aan onderwijs als buurlanden Frankrijk en Verenigd Koninkrijk, en als gemiddeld in de EU.

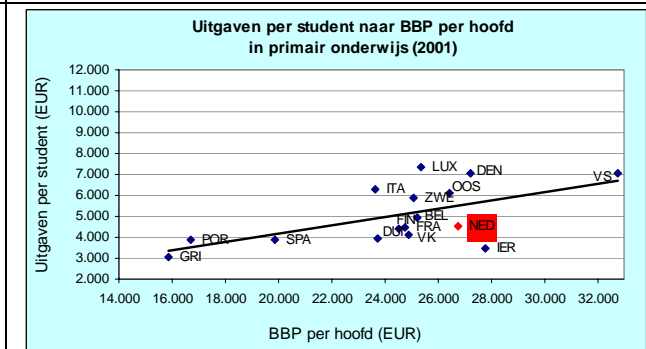
* Publieke onderwijsuitgaven zijn hier inclusief publieke subsidies aan huishoudens ten behoeve van uitgaven voor levensonderhoud en andere private doeleinden

EAG2004, tabel B4.1.

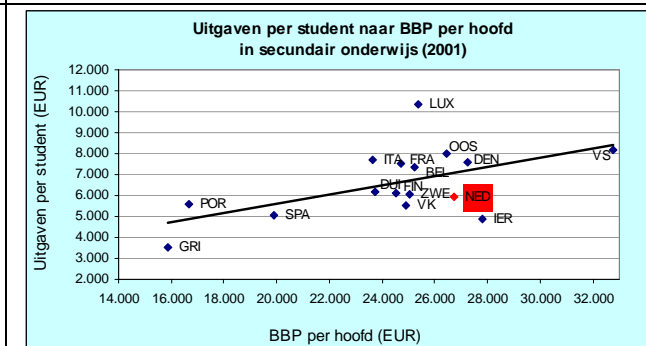
35. Instellingsuitgaven per leerling in het Nederlands primair onderwijs, gemeten naar het BBP per hoofd van de bevolking, liggen onder het niveau van landen met hetzelfde BBP per inwoner als Nederland (Oostenrijk, Denemarken) en komen globaal overeen met die in de meeste omringende landen.

EAG2004, tabel B1.1

36. Instellingsuitgaven per leerling in het Nederlands secundair onderwijs, gemeten naar het BBP per hoofd van de bevolking, liggen onder het niveau van landen met hetzelfde BBP per inwoner als Nederland (Oostenrijk, Denemarken), en onder het niveau van de meeste omringende landen.

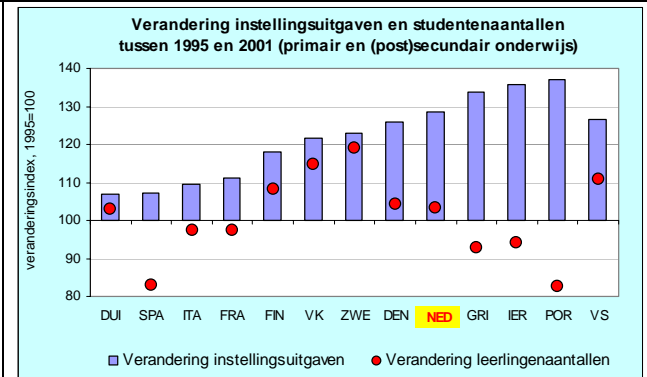
EAG2004, tabel B1.1

Uitgaven aan onderwijs

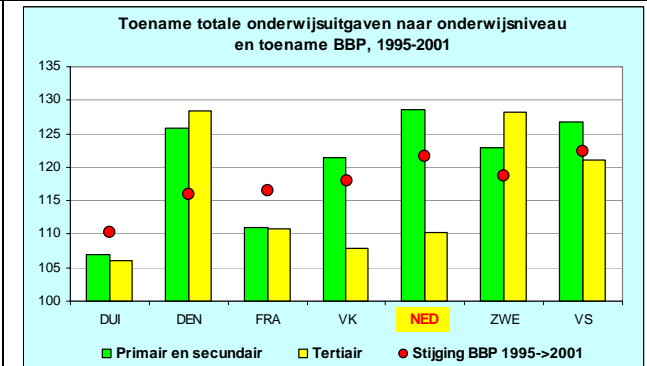
37. Tussen 1995 en 2001 is het aantal leerlingen in het Nederlandse primaire en secundaire onderwijs met 3 procent gegroeid. De Nederlandse uitgaven aan onderwijsinstellingen tonen tegelijkertijd een groei van 29 procent. De meeste Europese landen laten een groei van de instellingsuitgaven zien die meer in overeenstemming is met de groei van de leerlingenaantallen. Uitzonderingen zijn Spanje, Griekenland, Ierland en Portugal.

EAG2004, tabel B1.5

38. Tussen 1995 en 2001 is door Nederland flink geïnvesteerd in het primair en lager secundair onderwijs. De toename (29 procent) is sterker dan in omringende landen en sterker dan de groei van het BBP (22 procent). De uitgaven aan Nederlandse tertiaire onderwijsinstellingen zijn weliswaar ook gestegen (10 procent), maar minder hard dan het BBP en minder dan in de meeste vergelijkingslanden.

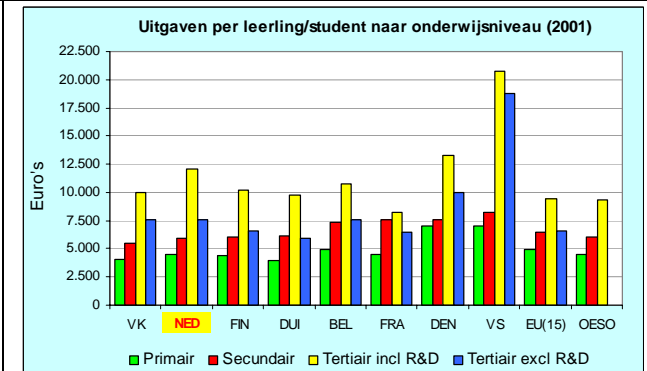
EAG2004, tabel B2.2

39. Instellingsuitgaven per student in Nederlands tertiair onderwijs exclusief uitgaven voor R&D zijn iets hoger dan de uitgaven gemiddeld in de EU landen. Inclusief uitgaven aan R&D zijn de Nederlandse uitgaven per student flink hoger dan gemiddeld in de EU en ook hoger dan in de omringende landen (op Denemarken na).

Uitgaven per student in het Nederlands primair onderwijs wijken niet veel af van die in de meeste omringende landen en het EU en OESO gemiddelde (uitzonderingen zijn Denemarken en de VS)
In het secundair onderwijs zijn de Nederlandse uitgaven per student, op het VK na, lager dan in alle referentielanden.

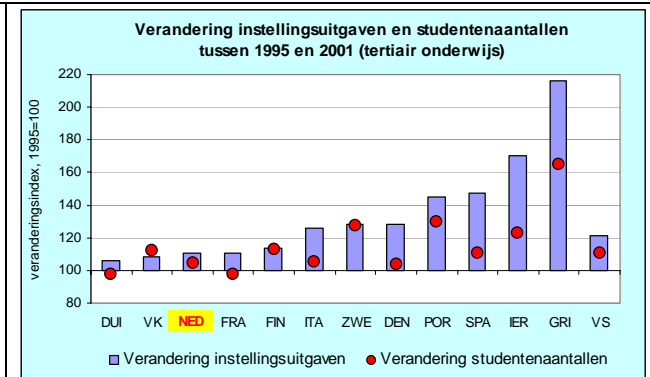
EAG2004, tabel B1.1

Uitgaven aan onderwijs

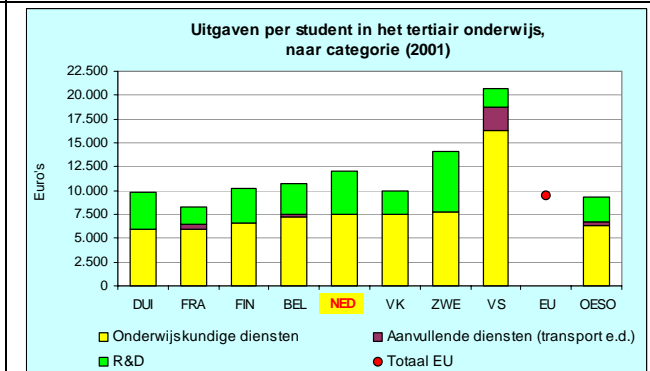
40. In het Nederlands tertiair onderwijs ligt de groei van de studentenaantallen (in fte's) en de toename van de uitgaven aan instellingen tussen 1995 en 2001 dichtbij elkaar: respectievelijk 5 procent en 10 procent. Van de belangrijkste vergelijkingslanden laat alleen Denemarken een relatief grote investeringsgroei zien: 28 procent t.o.v. een studententoeename van slechts 3 procent.

EAG2004, tabel B1.5

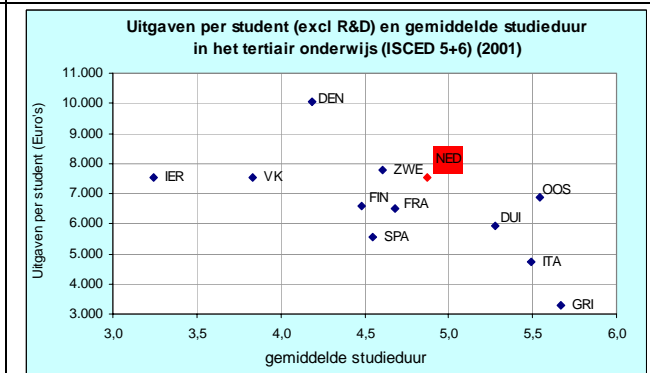
41. In het tertiair onderwijs besteedt Nederland, net als de meeste andere landen, relatief weinig geld aan aanvullende diensten. Relatief hoog zijn daarentegen in Nederland de R&D uitgaven. Ten opzichte van alle vergelijkingslanden, met uitzondering van Zweden (6.833 euro), heeft Nederland de hoogste R&D uitgaven (4.900 euro). Het OESO gemiddelde bedraagt 2.716 euro.

EAG2004, tabel B6.2

42. De gemiddelde studieverblijfsduur is in Nederland korter dan in buurland Duitsland, maar langer dan in vergelijkingslanden Denemarken, Zweden, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk. Hierdoor zijn ook de Nederlandse uitgaven per student per studieverblijfsduur in het tertiair onderwijs hoger dan in de meeste andere landen. Alleen in Oostenrijk en Denemarken zijn de uitgaven hoger.

EAG2004, tabel B1.3

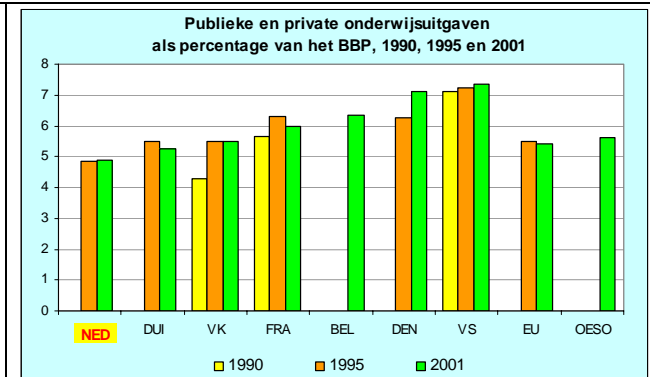

Uitgaven aan onderwijs

43. De totale publieke* en private uitgaven aan onderwijsinstellingen zijn in Nederland in 2001 ten opzichte van het BBP vrijwel gelijk aan de onderwijsuitgaven van 1995 (4,9 procent). In omliggende landen en gemiddeld in de EU zijn de uitgaven sinds 1995 gedaald. In Denemarken en de VS zijn de uitgaven gestegen.

* Publieke onderwijsuitgaven zijn hier inclusief publieke subsidies aan huishoudens bedoeld voor uitgaven aan onderwijsinstellingen, maar exclusief subsidies aan huishoudens voor levensonderhoud e.d.

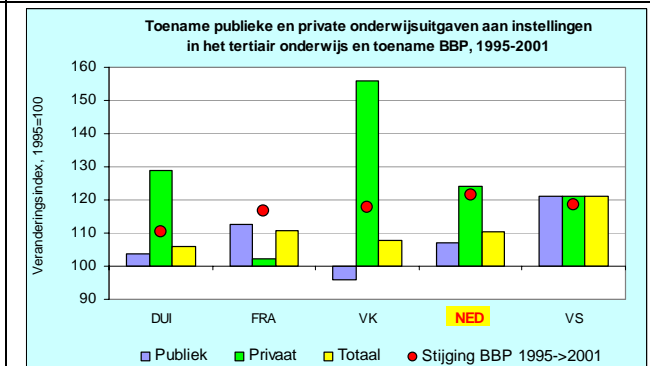
EAG2004, tabel B2.1a

44. Tussen 1995 en 2001 groeiden de uitgaven (publiek plus privaat) aan instellingen in het tertiair onderwijs met 10 procent. De publieke uitgaven zijn minder toegenomen (7 procent) dan de groei van het BBP (22 procent) in dezelfde periode. De groei van de private uitgaven aan tertiaire onderwijsinstellingen (+24 procent) was in de periode 1995-2001 iets groter dan de groei van het BBP.

Publieke onderwijsuitgaven zijn hier inclusief publieke subsidies aan huishoudens bedoeld voor uitgaven aan onderwijsinstellingen, maar exclusief subsidies aan huishoudens voor levensonderhoud e.d.

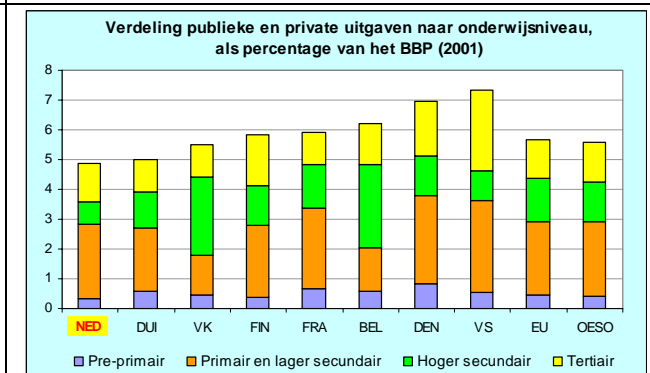
EAG2004, tabel B2.2

45. Van de totale Nederlandse publieke en private instellingsuitgaven (4,9 procent BBP) komt het grootste deel terecht in het primair en lager secundair onderwijs (2,5 procent). Dit is eenzelfde aandeel als gemiddeld in de EU en OESO landen. Het Nederlands hoger secundair onderwijs ontvangt 0,8 procent, en het tertiair onderwijs 1,3 procent (incl. uitgaven R&D). In alle vergelijkingslanden en gemiddeld in de EU en OESO wordt ten opzichte van het BBP meer aan het hoger secundair onderwijs uitgegeven dan in Nederland.

NB: in deze figuur zijn voor het VK en BEL de uitgaven voor het primair en secundair onderwijs gegeven. (d.w.z. lager secundair en hoger secundair onderwijsuitgaven zijn niet gesplitst)

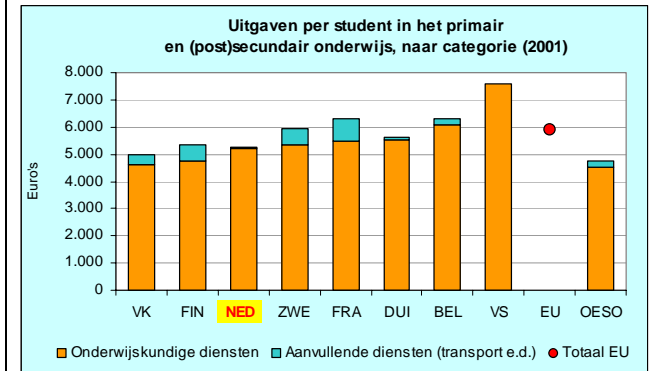
EAG2004, tabel B2.1c

Uitgaven aan onderwijs

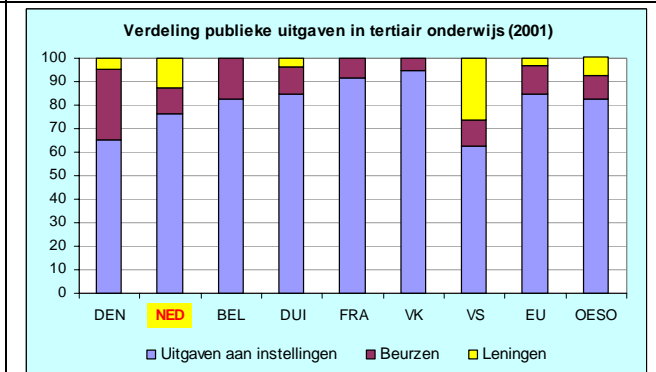
46. Ten opzichte van andere landen geeft Nederland in het primair en secundair onderwijs relatief weinig uit aan aanvullende, niet-onderwijskundige diensten.

EAG2004, tabel B6.2

47. Vergeleken met het OESO-gemiddelde en met de meeste buurlanden besteedt Nederland een iets geringer deel van de uitgaven direct aan de instellingen (76 procent), maar een iets groter deel aan leningen aan studenten (13 procent).

EAG2004, tabel B5.2

Education at a Glance 2004

No wire transmission or other media use until 14 september 2004, 11:00 Paris time

OECD International Press Release

OECD International Press Release, part I

Education levels rising in OECD countries but low attainment still hampers some

More people around the world are completing university courses and other forms of tertiary education than ever before, according to the 2004 edition of *Education at a Glance*, the OECD's annual compendium of education statistics. However, progress has been uneven across countries and some have significantly fallen behind, potentially compromising their future ability to keep up with economic and social progress..

On average across OECD countries, half of today's young adults now enter universities or other institutions offering similar qualifications at some stage during their life (Table C2.1). An average 32% complete a first university-level degree, but this ranges from less than 20% in Austria, the Czech Republic, Germany and Switzerland to 45% in Australia and Finland (Table A3.1).

Almost all OECD countries have seen a rise in the education levels of their citizens over the past decade, and in some countries the increase has been spectacular. Enrolment in tertiary education, which covers both university-level education and high-level vocational programmes, increased between 1995 and 2002 by more than 50% in the Czech Republic, Greece, Hungary, Iceland, Korea and Poland, and still by more than 20% in Australia, Finland, Ireland, Mexico, Portugal, Spain, Sweden and the United Kingdom. Austria, France and Germany are the only countries which did not see increases, mainly because rising enrolment rates could not make up for the demographic decline in these countries (Table C2.2).

However, in eight OECD countries, 20% or more of 20-to-24-year olds have at most only lower secondary school qualifications and are not in education. Mexico is in the least favourable position, with 70% of people in this age group having lower secondary education or less, followed by Turkey (56%), Portugal (47%), Spain (32%), Iceland (29%), Italy (25%), the Netherlands (21%) and Luxembourg (20%). Low educational attainment concerns more young males than females in 19 out of the 27 countries for which statistics are available, and particularly in Greece, Iceland, Ireland, Italy, Portugal and Spain (Table C5.1)

The statistics in *Education at a Glance* provide a basis for policy debate and decisions in the world's most developed countries. This year, the report highlights factors affecting the future supply of qualified people and the relationship between educational attainment and employment and earnings.

In general, people with tertiary qualifications command significantly higher salaries than those with only secondary education. In the U.S., earnings for tertiary graduates are 86% higher on average than those for people with only secondary education, and in Hungary they are more than double. At the other end of the scale, the difference is smallest in Denmark, where graduates earn on average 25% more than non-graduates, and Spain, where they earn 29% more (Table A11.1a). They also stand a stronger chance of finding jobs: on average in OECD countries, around 89% of men and 78% of women with university degrees are in employment, compared with around 84% of men and 63% of women who ended their education at secondary level (Table A10.1a).

In all countries with available data, the returns for tertiary education are well in excess of the potential rate of return on investing the money represented by the cost of undertaking a university course. But they are significantly lower for those who enter tertiary education later in life (Table A11.5).

As new data show for the first time, rising tertiary education levels among citizens seem generally not to have led to an “inflation” of the labour-market value of qualifications. On the contrary, among the countries in which the proportion of 25-64 year-olds with tertiary qualifications increased by more than 5 percentage points since 1995 - Australia, Austria, Belgium, Canada, Denmark, France, Iceland, Ireland, Japan, Korea, Spain and the United Kingdom (Table A3.4a) – most have seen falling unemployment (Table A10.2b) and rising earnings benefits (Table A11.2) among tertiary graduates over the last years.

In Australia, Canada, Germany, Hungary, Ireland and the United Kingdom the earnings benefit of tertiary education increased by between 6 and 14 percentage points between 1997 and 2001. Among the 15 countries with comparable data, only three saw a decline in the earnings benefits of tertiary education over upper secondary education: New Zealand (-15 percentage points), Norway (-3 percentage points) and Spain (-20 percentage points).

Improved education also contributes to a country’s overall prosperity, helping to raise labour productivity and technological progress and thereby boosting economic growth. The long-run impact in the OECD area of one additional year of education is estimated to increase economic output by between 3% and 6%.

Tertiary education is rapidly becoming an international domain. In 2002, 1.9 million students were enrolled in the OECD area outside their country of origin (Table C3.6), with nearly three quarters of them choosing Australia, France, Germany, the United Kingdom and the United States as their destination (Chart C3.2). On average, foreign enrolment increased by 34% between 1998 and 2002 (Table C3.6) and the share of foreign students from throughout the world as a percentage of all students increased in the Czech Republic, Iceland, Korea, New Zealand and Sweden by 60% or more. In contrast, in Austria, Ireland, Switzerland and the United States, increases in the share of foreign enrolment ranged between only 8% and 13%, and Poland, the United Kingdom and Turkey saw declines in their share of foreign enrolment.

Significant progress has also been achieved in reducing the gender gap in educational qualifications. Younger women today are far more likely to have completed a tertiary qualification than women 30 years ago: in 19 of the 30 OECD countries, more than twice as many women aged 25 to 34 have completed tertiary education than women aged 55 to 64 do. In 21 of 27 OECD countries with comparable data, the number of women graduating from university-level programmes is equal to or exceeds that of men (Table A4.2). Last but not least, 15-year-old girls tend to show much higher expectations for their careers than boys of the same age (Table A9.1).

What has remained broadly unchanged, though, is that women still earn less on average than men in all OECD countries, whatever their level of education. On average, women without upper secondary education obtain 60% of the earnings of men with the same level of education. Women with upper secondary and tertiary qualifications average 65% of equivalent male earnings (Table A11.1b).

In mathematics and computer science, gender differences in tertiary qualifications remain persistently high: the proportion of women among university graduates in mathematics and computer science is only 30%, on average, among OECD countries, and in Austria, Belgium, Germany, Hungary, Iceland, the Netherlands, Norway, the Slovak Republic and Switzerland it is only between 9% and 25% (Table A4.2).

Education at a Glance 2004 is available to journalists on the OECD's **password-protected website**. For further information, journalists are invited to contact the OECD's **Media Relations Division** (tel. [33] 1 45 24 97 00). Subscribers and readers at subscribing institutions can access the report via **SourceOECD**, our online library. Non-subscribers can purchase the report via our **Online Bookshop**.

OECD International Press Release, part II

OECD study finds more freedom for schools to decide how they want to teach

Decision-making in schools is becoming more decentralised as the education systems of OECD countries move away from centralised command systems based on government edicts and adapt to the flexibility required for the modern knowledge economy, new OECD research shows.

Decisions on how teaching is organised are now mainly taken by schools in all OECD countries, rather than by local, regional or national authorities, according to the 2004 edition of *Education at a Glance*, the OECD's annual compendium of education statistics.

Decisions on planning and structures remain mostly in the hands of more centralised tiers of government, however, while the picture is mixed for decisions on personnel management and the allocation and use of resources. On average, about half of all decisions relating to lower secondary education are now taken by schools, notably higher than the level that prevailed only five years ago, according to *Education at a Glance*.

The trend is significant because it shows how school authorities at local, regional and national level in 17 countries with comparable data are responding to demands for improved efficiency, increased responsiveness to local communities and encouragement of innovation and quality improvement (Table D6.6).

Education at a Glance also provides a comparative assessment of student learning conditions and teacher working conditions. Teachers' salaries have risen in real terms between 1996 and 2002 in virtually all countries, with the largest increases evident in Hungary and Mexico. By contrast, salaries at the primary and upper secondary levels in Spain fell in real terms over the same period (Table D3.3).

Countries have applied salary increases differently between new recruits to teaching and serving teachers. Starting salaries have risen faster than mid-career or top-of-the-scale salaries in Australia, Denmark, England, Finland and Scotland, indicating a desire to attract new teachers into the profession in these countries. However, the reverse is true in Japan and Portugal where the policy focus is more on teacher retention than recruitment (Table D3.3).

Comparisons of teachers' salaries need to be seen in the context of variations in teachers' working and teaching time. The number of hours a teacher is expected to teach at the lower secondary level ranges from 513 hours per year in Japan to 1 167 hours per year in Mexico. Relating these to the statutory salaries of teachers shows salaries per teaching hour to be highest in Japan and Korea (at over US\$ 80 per teaching hour for lower secondary) and lowest in the Slovak Republic (US\$10 per teaching hour). The United States, with high salaries but also high number of teaching hours, has a below average salary to teaching hour ratio of US\$ 38 per teaching hour (Tables D3.1 and D4.1).

The statistics in *Education at a Glance* provide a basis for policy debate and decisions in the world's most developed countries. In planning expenditure on teaching, countries may have to make a choice between paying teachers more but employing fewer of them, resulting in higher student to staff ratios. Other factors also influence this relationship, but OECD figures show teacher salaries in Germany, Japan and Korea to be

amongst the highest of OECD countries, whilst the ratios of students to teaching staff in these countries at the same level of education (at 16, 16 and 21 students per teacher respectively) are well above the average reported by countries (Tables D3.1 and D2.2).

Other areas covered by the publication include the financial and human resources invested in education, access to education, participation and progression, instruction time and its allocation across subject areas, the criteria by which students are admitted to schools, class size, as well as student learning conditions.

Education at a Glance is available to journalists on the OECD's **password-protected website**. For further information, journalists are invited to contact the OECD's **Media Relations Division** (tel. [33] 1 45 24 97 00). Subscribers and readers at subscribing institutions can access the report via **SourceOECD**, our online library. Non-subscribers can purchase the report via our **Online Bookshop**.